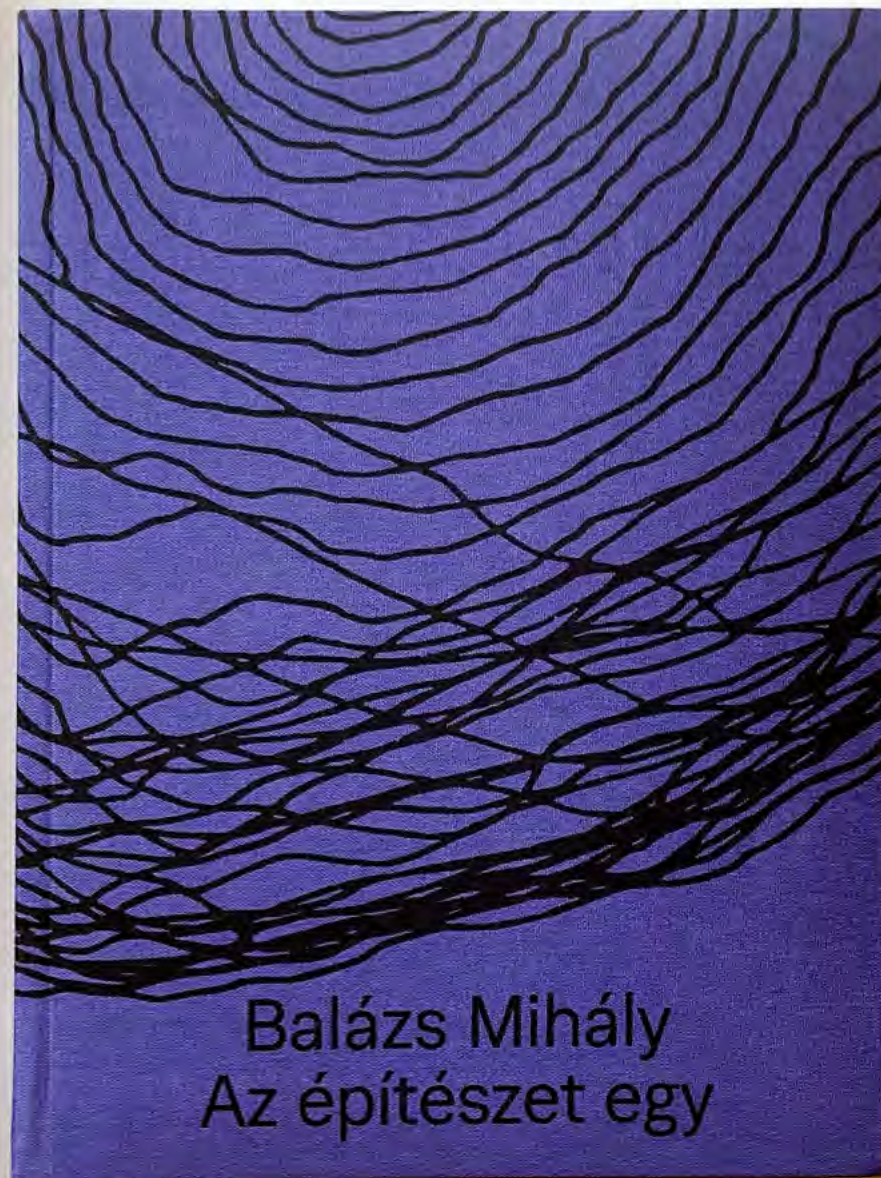

Balázs Mihály

Az építészet egy

A könyvet
szerkesztette: Somogyi Krisztina és Ritter Dániel
tervezte: Polgárdi Ákos
nyomtatta és kötötte: Pauker Nyomda
© Hungarian edition TERC Kft, 2025
© Balázs Mihály

az építészet egy

/ az építészetről általában különböző, jól elkülöníthető kategóriákban beszélünk:

/ műépítészet, népi építészet

/ történeti kortárs építészet ...

/ érdemes a különbségekből kiindulnunk?

/ vagy inkább ami ezekben közös?

/ mi az, ami „egy”?

Lakóház, Budapest-Felhévíz, Gül Baba utca környezete

AZ ÉPÍTÉS ZET EGY

Alba /MET/ Aréna, Székesfehérvár környezete

AZ ÉPÍTÉSZEK EGY

Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont környezete

műépítészet

/ az építészet, műépítészet: képzéshez kötött

/ szakmaként gyakorolt

/ hivatás

/ intézményesített tudás

/ a mű szerzőhöz kötődő

/ egyéni teljesítményen alapuló

/ egyedi és állandósult

/ kötött, mint az írás

vetített saját alkotások	Lakóház, Budapest-Felhévíz, Gül Baba utca
	Alba /MET/ Aréna, Székesfehérvár
	Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont, Pécs
	Isteni Irgalmasság temploma, Győr, Kismegyer
	Görögkatolikus intézményközpont /múzeum és egyetem/ Nyíregyháza

Családi lakóház | Balázs Mihály, Somogyi-Soma Katalin

Munkatársak: Benárd Aurél, Parádi Kornélia

Fotó: Palkó György

Funkció: Lakóépület

Tervezés éve: 1998

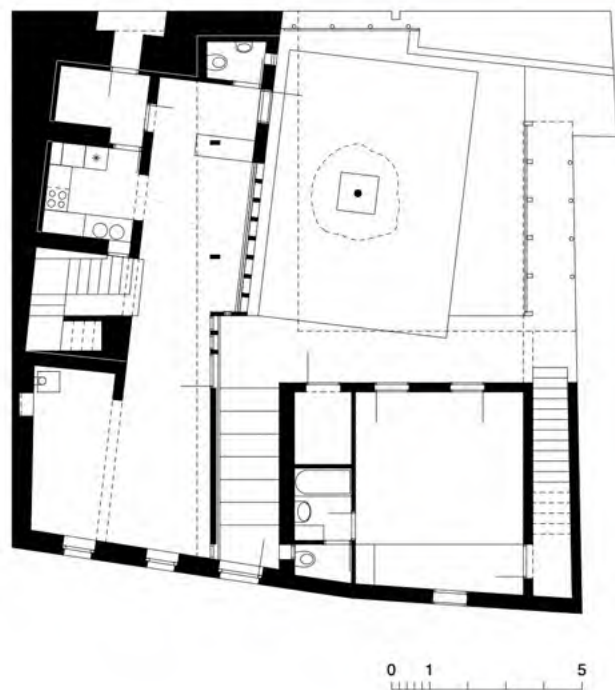
Megvalósulás éve: 2002

Alapterület: 180 m²

MŰÉPÍTÉSZET

Lakóház, Budapest-Felhévíz, Gül Baba utca
Balázs Mihály, Somogyi-Soma Katalin, 2002_fotó: BM 1997

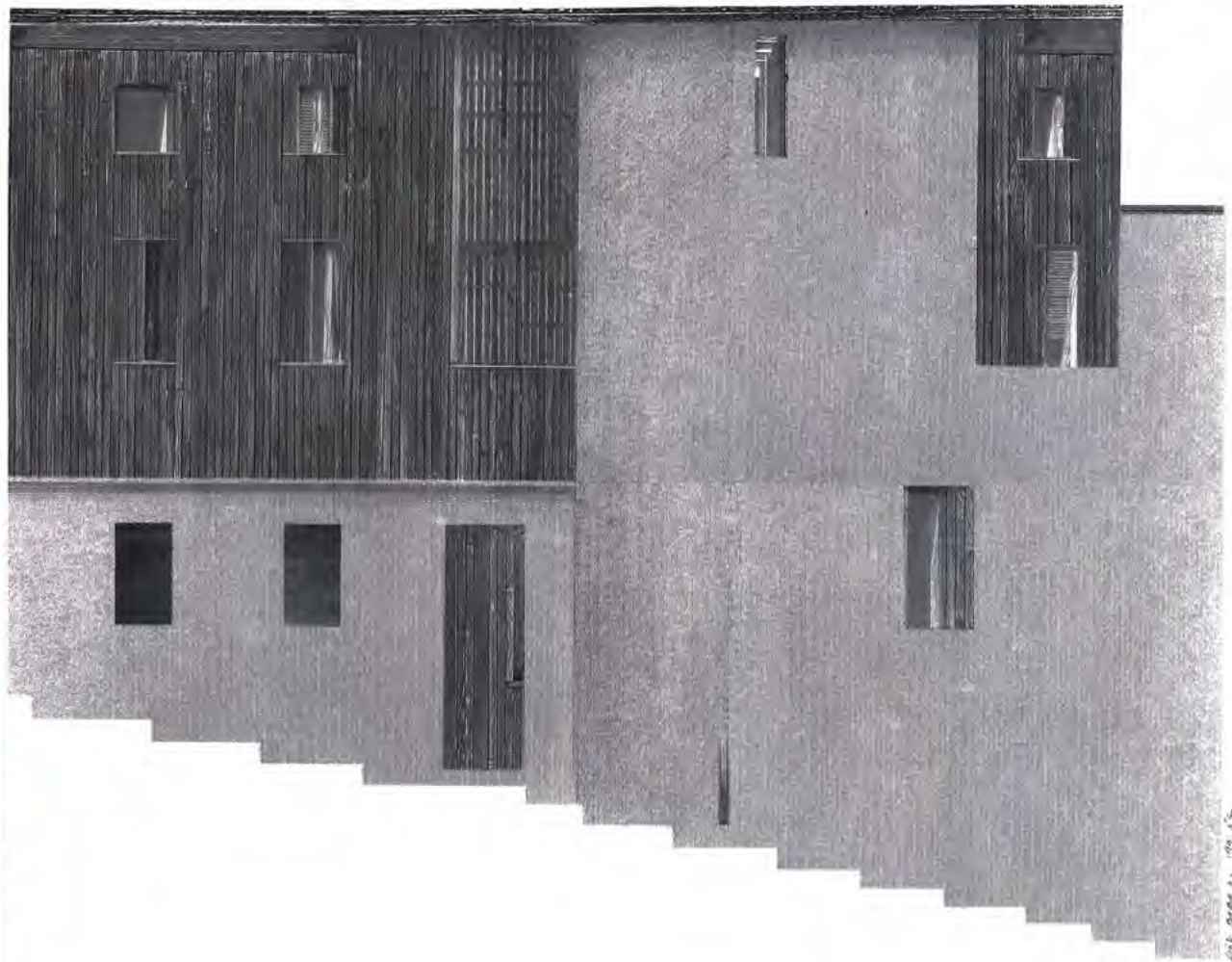
MŰÉPÍTÉSZET

Lakóház, Budapest-Felhévíz, Gül Baba utca
Balázs Mihály, Somogyi-Soma Katalin, 2002

MŰÉPÍTÉSZET

Lakóház, Budapest-Felhévíz, Gül Baba utca
Balázs Mihály, Somogyi-Soma Katalin, 2002_fotó: Palkó György

MŰÉPÍTÉSZET

Lakóház, Budapest-Felhévíz, Gül Baba utca
Balázs Mihály, Somogyi-Soma Katalin, 2002_fotó: Palkó György

MŰÉPÍTÉSZET

Lakóház, Budapest-Felhévíz, Gül Baba utca
Balázs Mihály, Somogyi-Soma Katalin, 2002_fotó: Palkó György

MŰÉPÍTÉS ZET

Lakóház, Budapest-Felhévíz, Gül Baba utca
Balázs Mihály, Somogyi-Soma Katalin, 2002_fotó: Palkó György

MŰÉPÍTÉSZET

Lakóház, Budapest-Felhévíz, Gül Baba utca
Balázs Mihály, Somogyi-Soma Katalin, 2002_fotó: Palkó György

Alba Aréna | Balázs Mihály, Tarnóczy Tamás Attila

Munkatársak: Bordás Mónika, Csott Róbert, Csuba Bendegúz, Falvai Balázs, Hajdu Gábor, Horváth Sándor, Judik Zoltán, Kocsis András, Kontra Dániel, Lódri Csaba, Mangel Zoárd, Medek Ákos, Nagy Márton, Ónodi Bettina, Pandula András, Polgárdi Ákos, Rajkai Ferenc, Rhorer Ádám, Rubik Ágnes, Straub Ágnes, Szakos Balázs, Szokolyai Gábor, Szuhányi Anna, Tánczos Tibor, Török Dávid

Megbízó: Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzata

Generál tervezés: Székesfehérvári Városfejlesztési Nonprofit Kft.

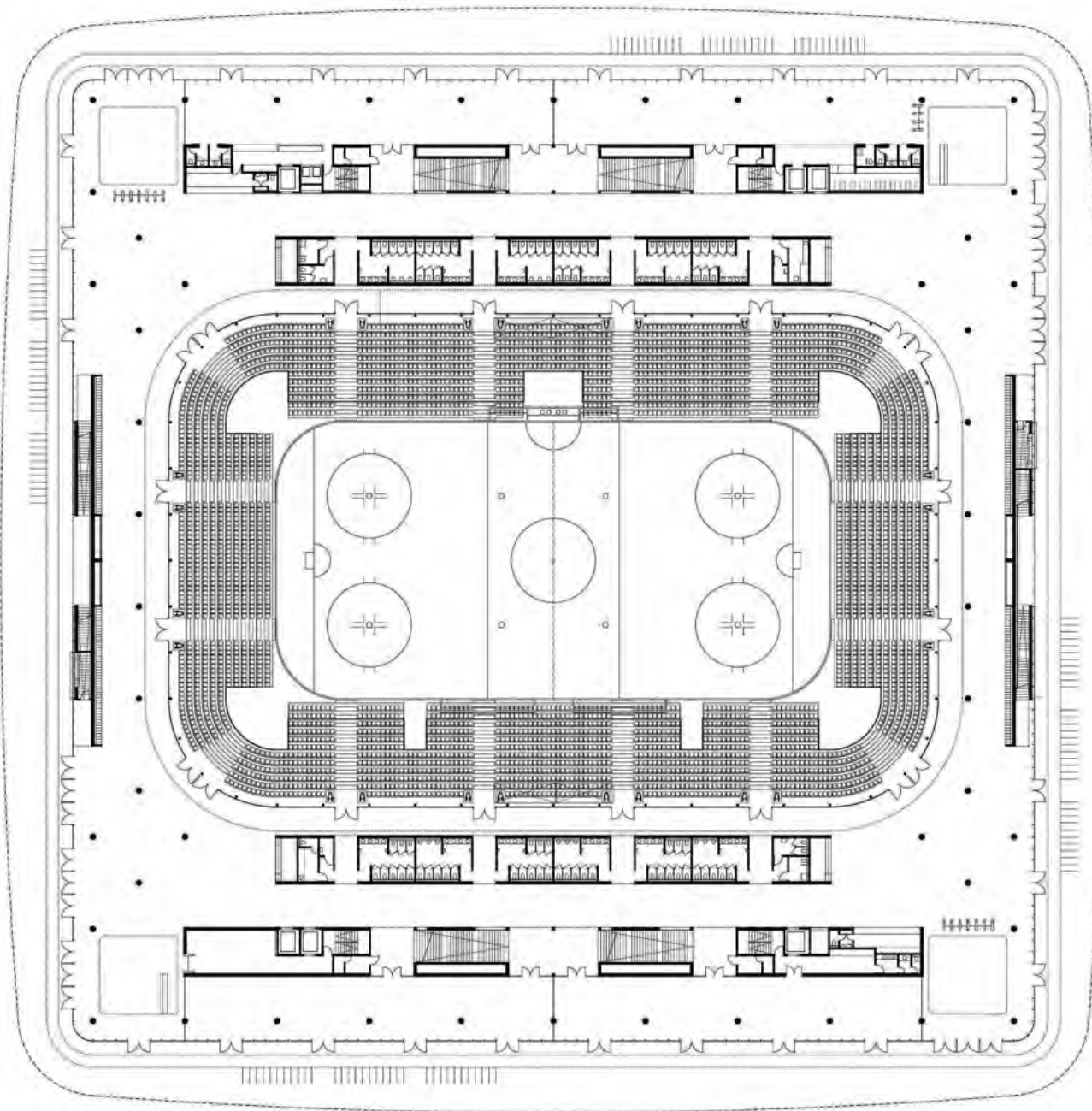
Fotó: Palkó György

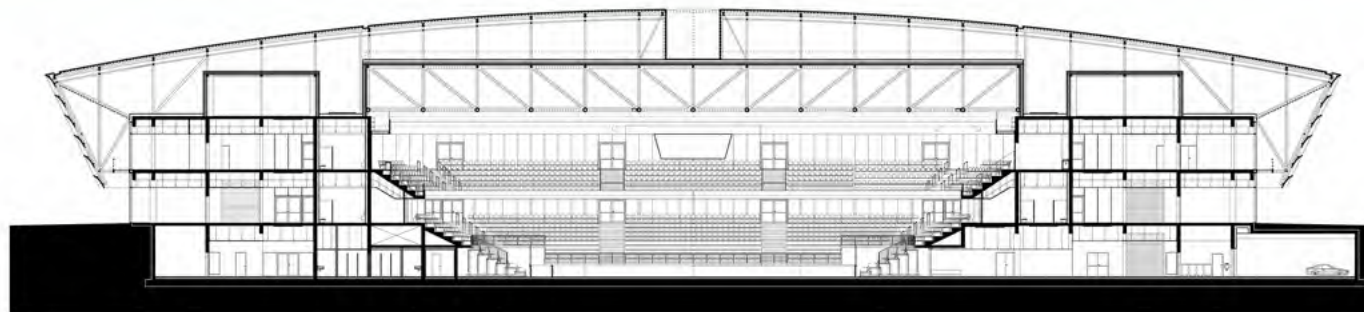
Funkció: égalapú multifunkcionális sport- és rendezvénycsarnok

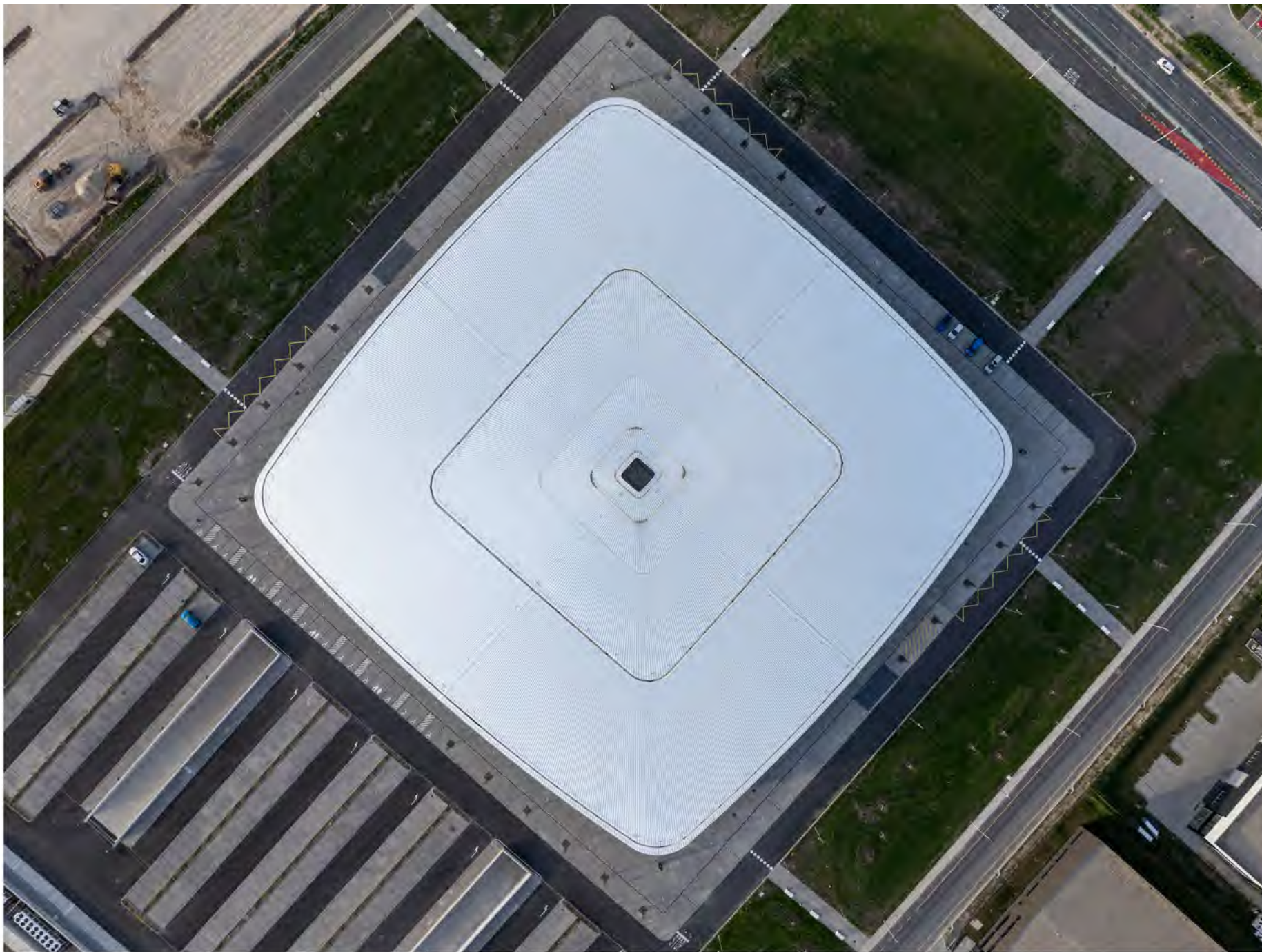
Tervezés éve: 2013–2017

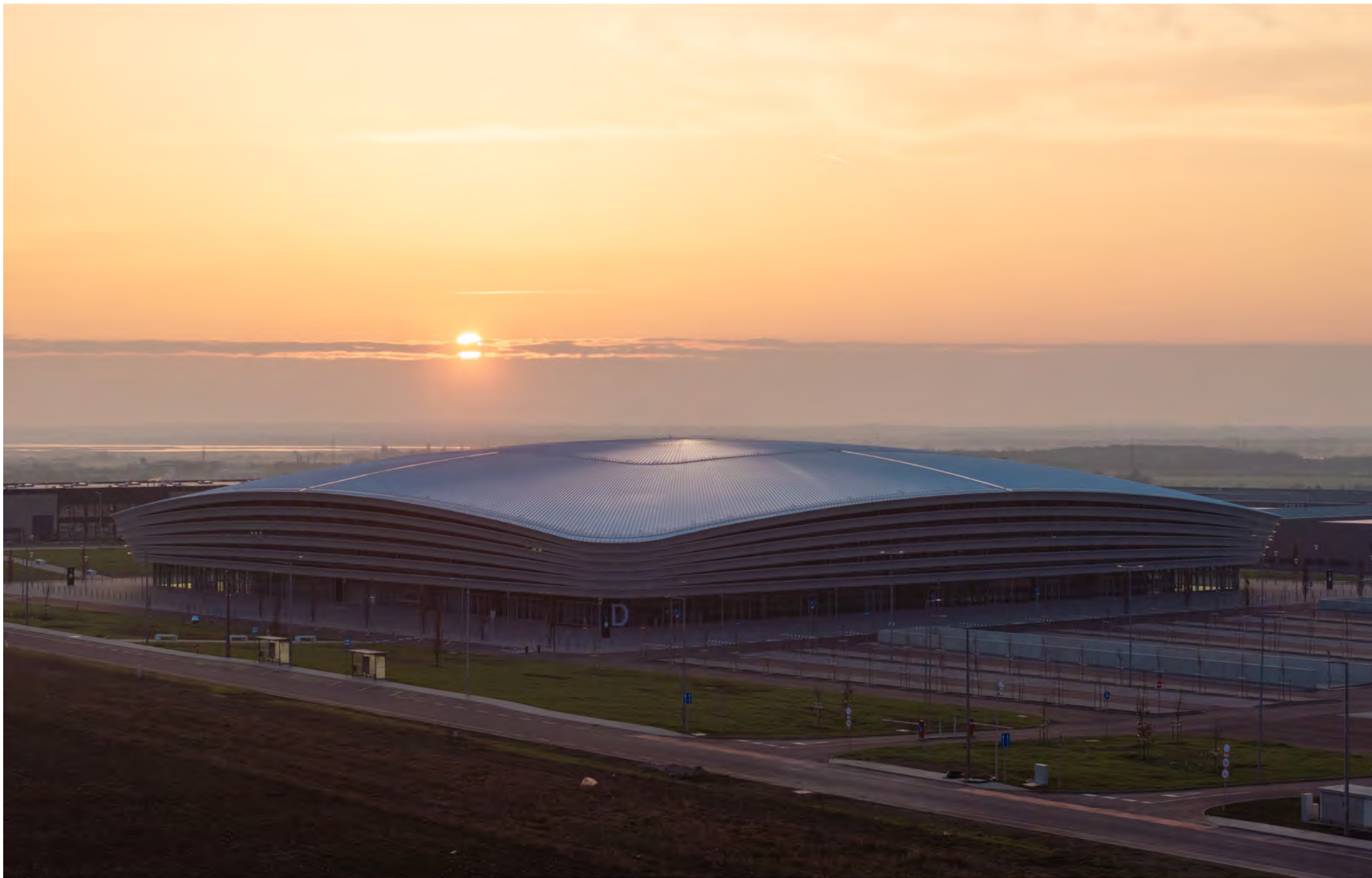
Megvalósulás éve: 2024

Alapterület: 23 730 m²

MŰÉPÍTÉSZET

Alba /MET/ Aréna, Székesfehérvár
Balázs Mihály, Tarnóczy Tamás Attila_2024_fotó: Palkó György

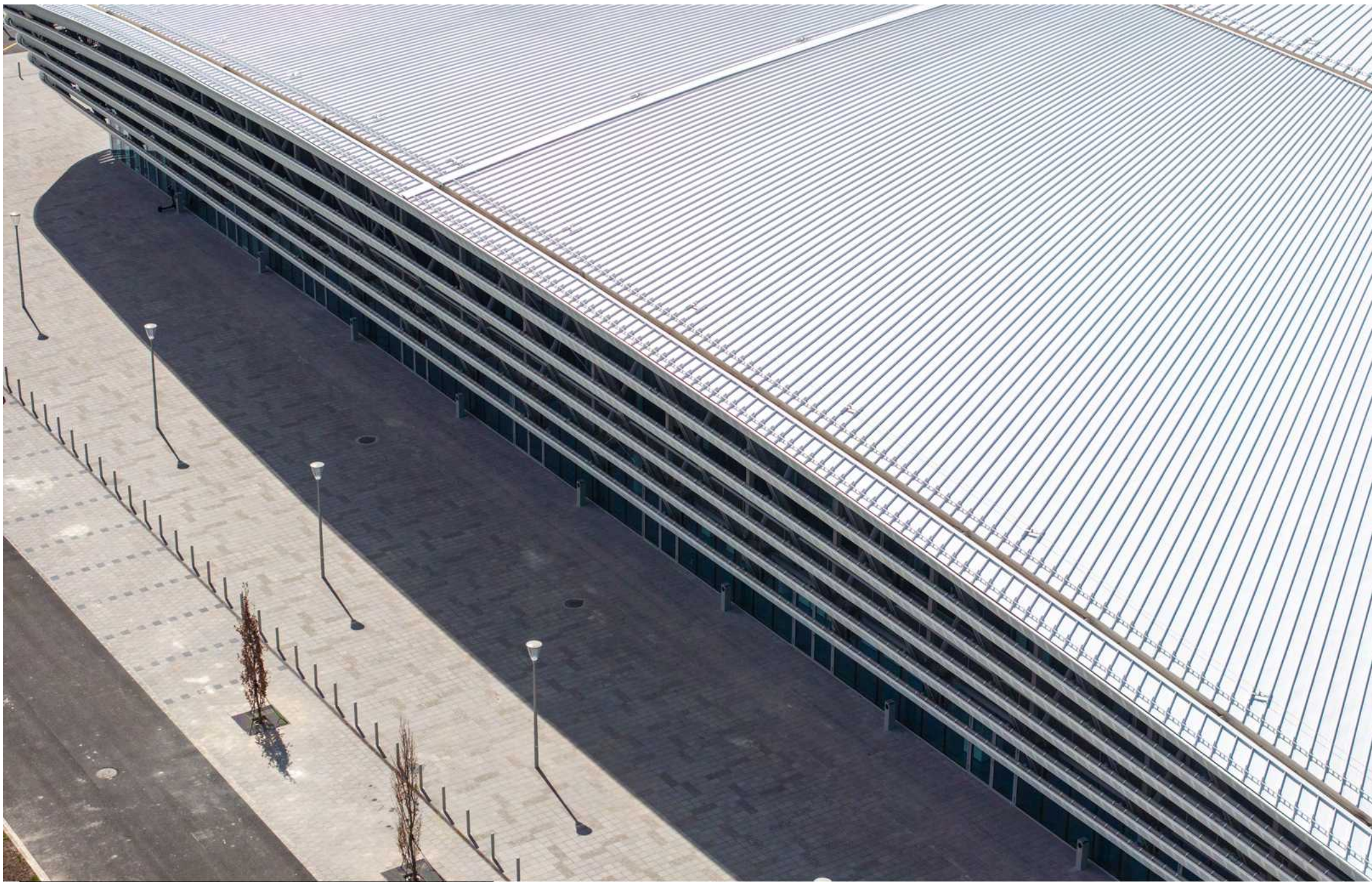
MŰÉPÍTÉSZET

Alba /MET/ Aréna, Székesfehérvár
Balázs Mihály, Tarnóczy Tamás Attila_2024_fotó: Palkó György

MŰÉPÍTÉSZET

Alba /MET/ Aréna, Székesfehérvár
Balázs Mihály, Tarnóczy Tamás Attila_2024_fotó: Palkó György

MŰÉPÍTÉSZET

Alba /MET/ Aréna, Székesfehérvár
Balázs Mihály, Tarnóczy Tamás Attila_2024_fotó: Palkó György

Könyvtár és Tudásközpont Balázs Mihály, Tarnóczy Tamás Attila, Tatár Balázs

Munkatársak: Ambrus Roland, Báger András, Dr. Medek Ákos, Fábián Péter, Falvai Balázs, Farkas Anikó, Frank György, Kerék Attila, Komáromi Gergely, Kovács Árpád, Kovács Zsolt, Krén József, Lukács Katalin, Mangel Zoárd, Nagy Márta, Nyári Ilona, Osztrovszki Emese, Somogyi Krisztina, Tihanyi Dominika, Török Dávid, Volkai János

Megbízó: Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata

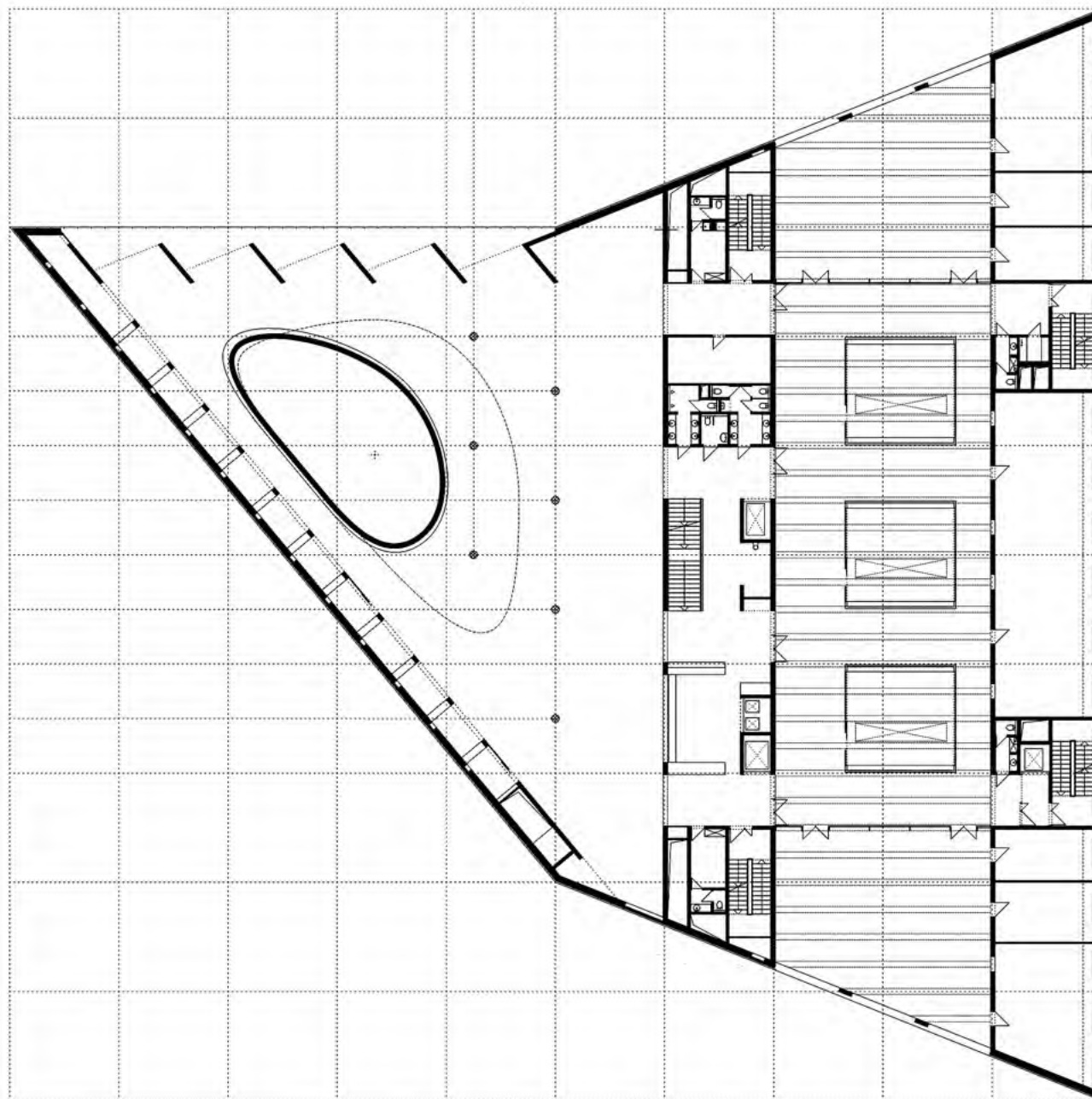
Fotó: Pesti András

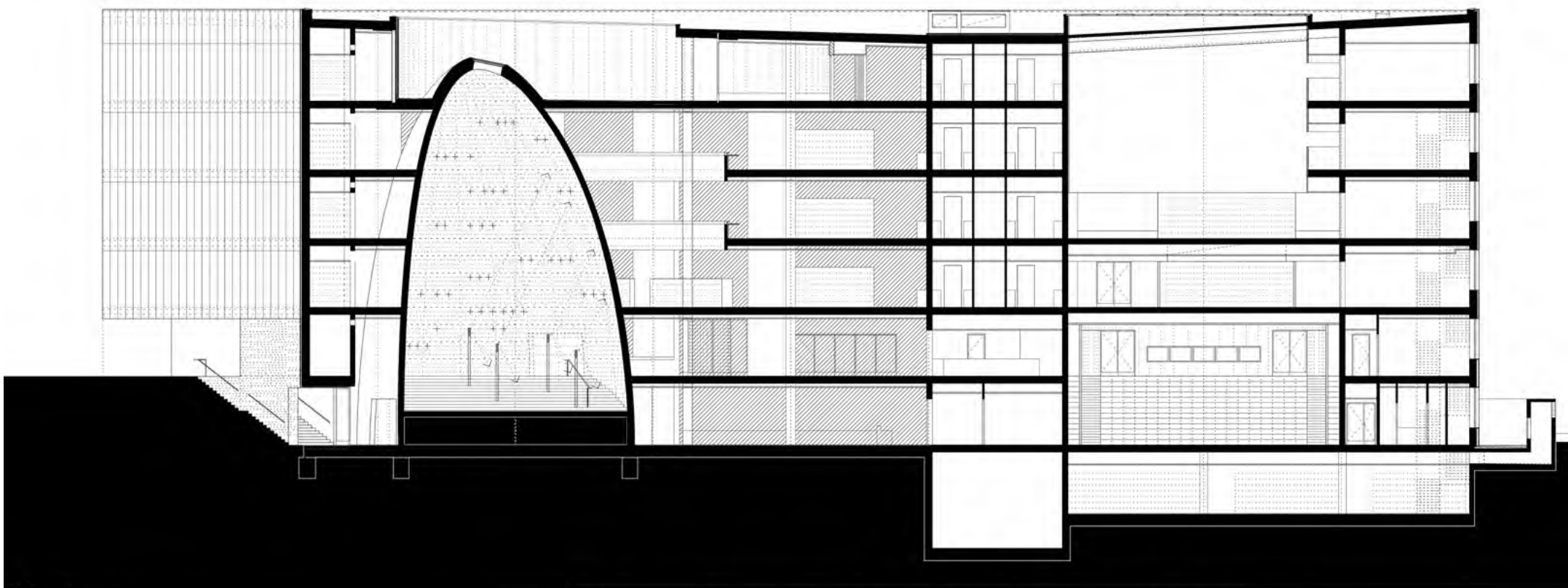
Funkció: Könyvtár és Tudásközpont, EKF2010

Tervezés éve: 2007

Megvalósulás éve: 2010

Alapterület: 13000 m²

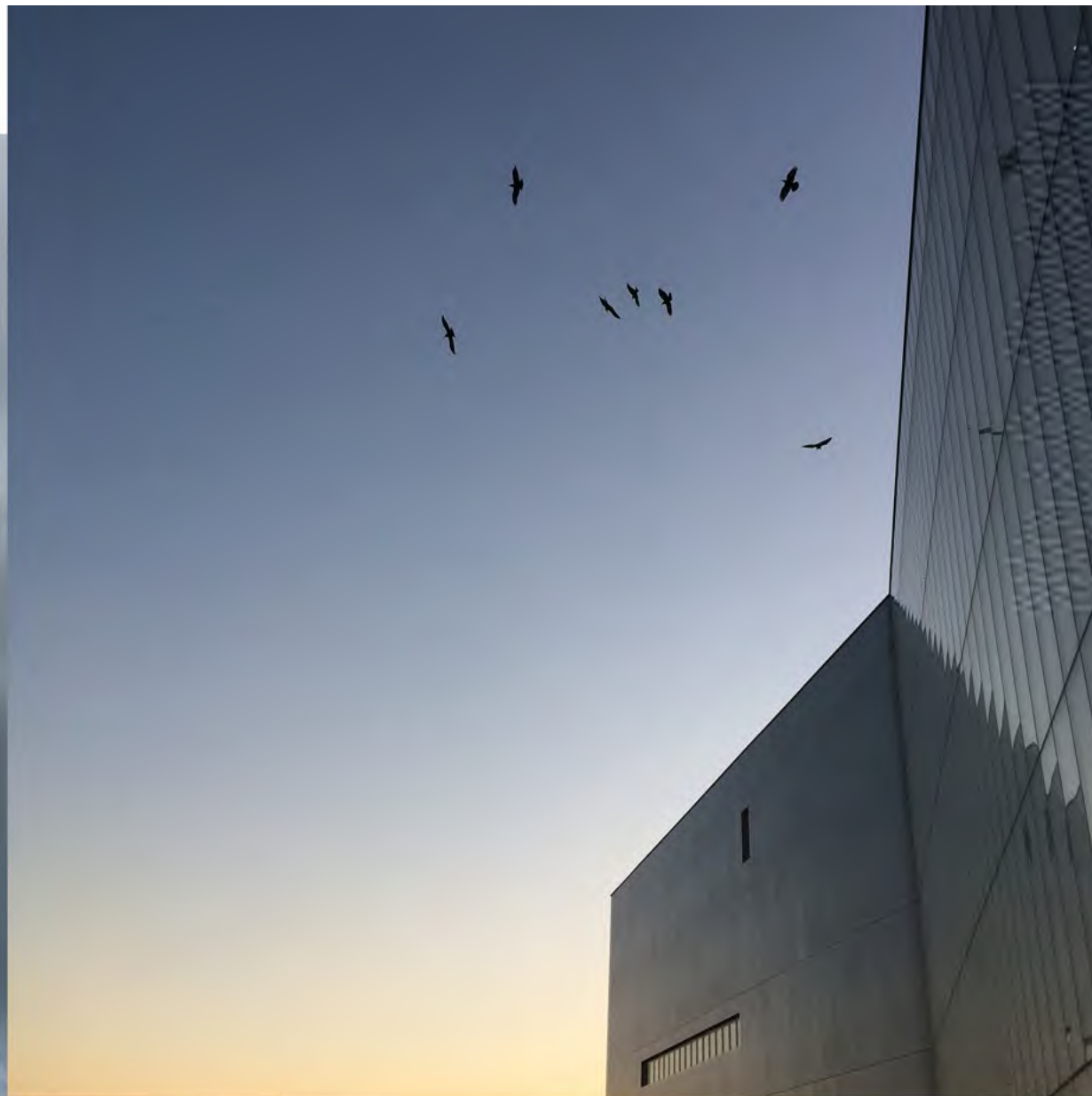
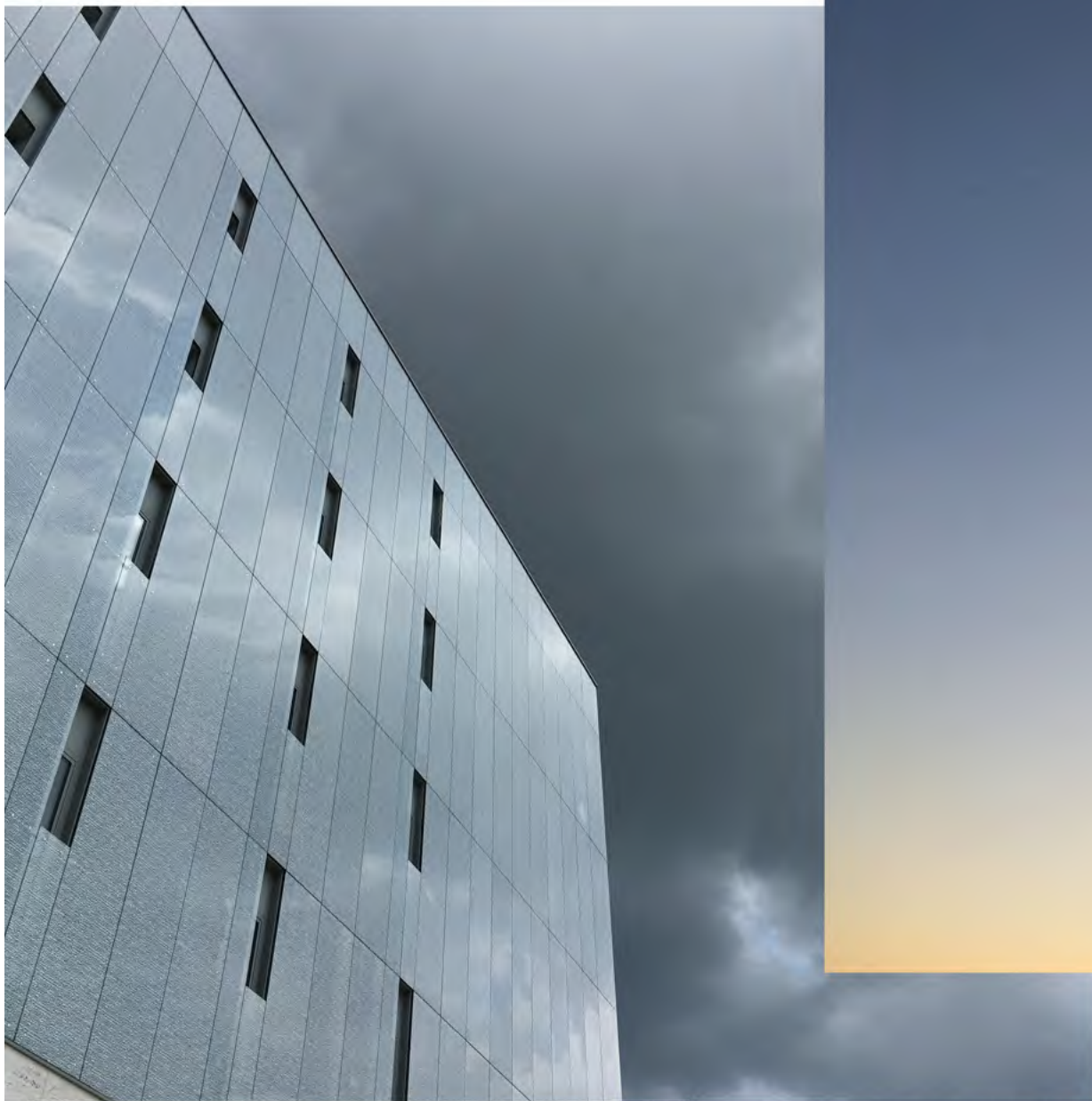
MŰÉPÍTÉSZET

Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont, Pécs
Balázs Mihály, Tarnóczy Tamás Attila_2010_fotó: Pesti András

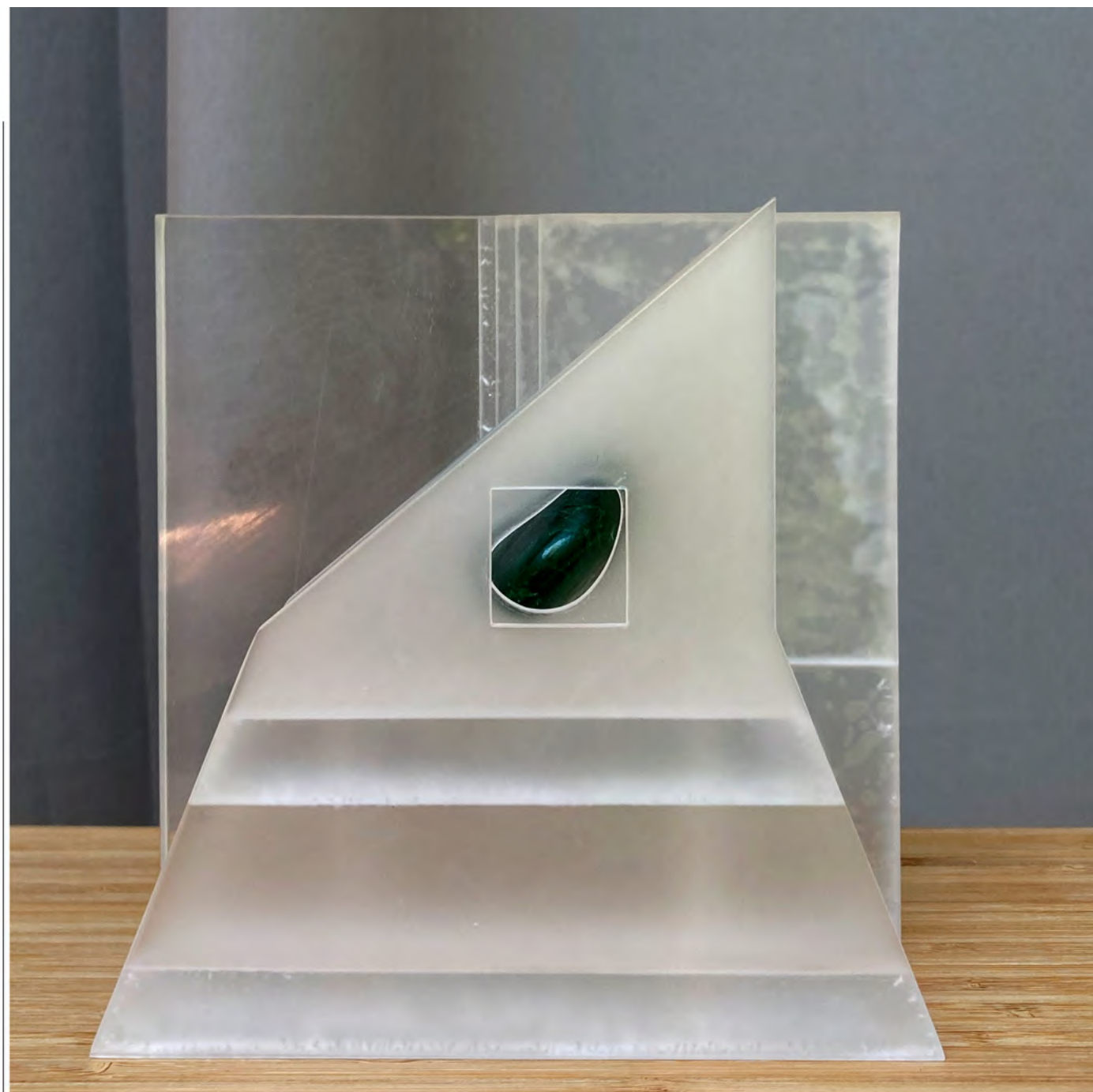
MŰÉPÍTÉSZET

Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont, Pécs
Balázs Mihály, Tarnóczy Tamás Attila_2010_fotó: Pesti András

MŰÉPÍTÉS ZET

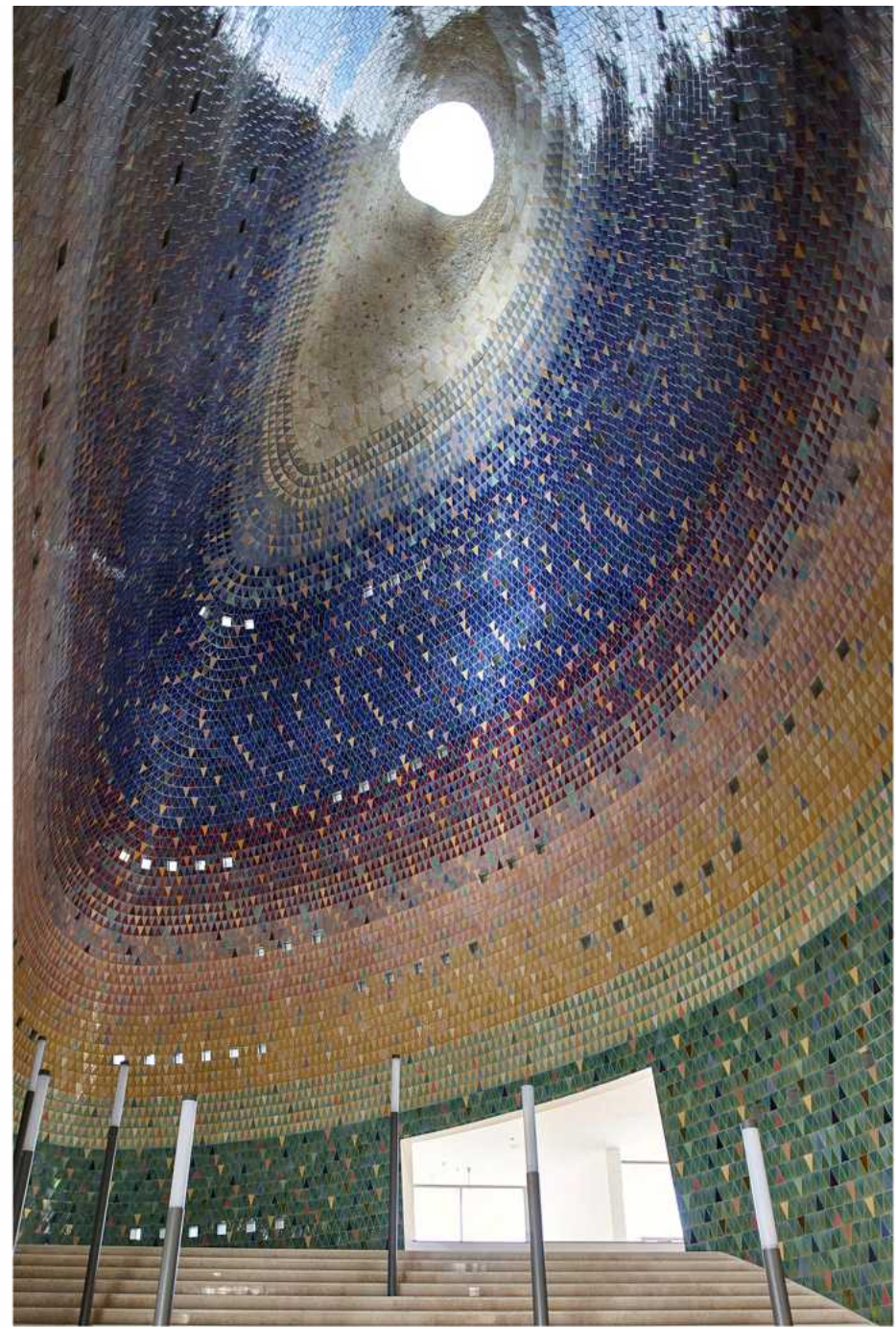
Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont, Pécs
Balázs Mihály, Tarnóczy Tamás Attila_2010_fotó: Pesti András

Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont, Pécs
Balázs Mihály, Tarnóczy Tamás Attila_2010_fotó: Pesti András

MŰÉPÍTÉSZET

Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont, Pécs
Balázs Mihály, Tarnóczy Tamás Attila, Nagy Márta_2010_fotó Pesti A.

MŰÉPÍTÉSZET

Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont, Pécs
Balázs Mihály, Tarnóczy Tamás Attila, Nagy Márta_2010_fotó Pesti A.

MŰÉPÍTÉSZET

Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont, Pécs
Balázs Mihály, Tarnóczy Tamás Attila, Nagy Márta_2010_fotó Pesti A.

Római katolikus templom | Balázs Mihály, Somogyi-Soma Katalin

Munkatársak: Bajor Ervin, Hertay Mária, Hlatky Katalin, Krén József,
Rieger Tibor, Tatár Balázs, Török Dávid, Volkai János

Megbízó: Pannonhalmi Főapátság, Várszegi Asztrik főapát,
Bartók Ferenc OSB plébános

Fotó: Bujnovszky Tamás

Tervezés éve: 2004-2007

Megvalósulás éve: 2011

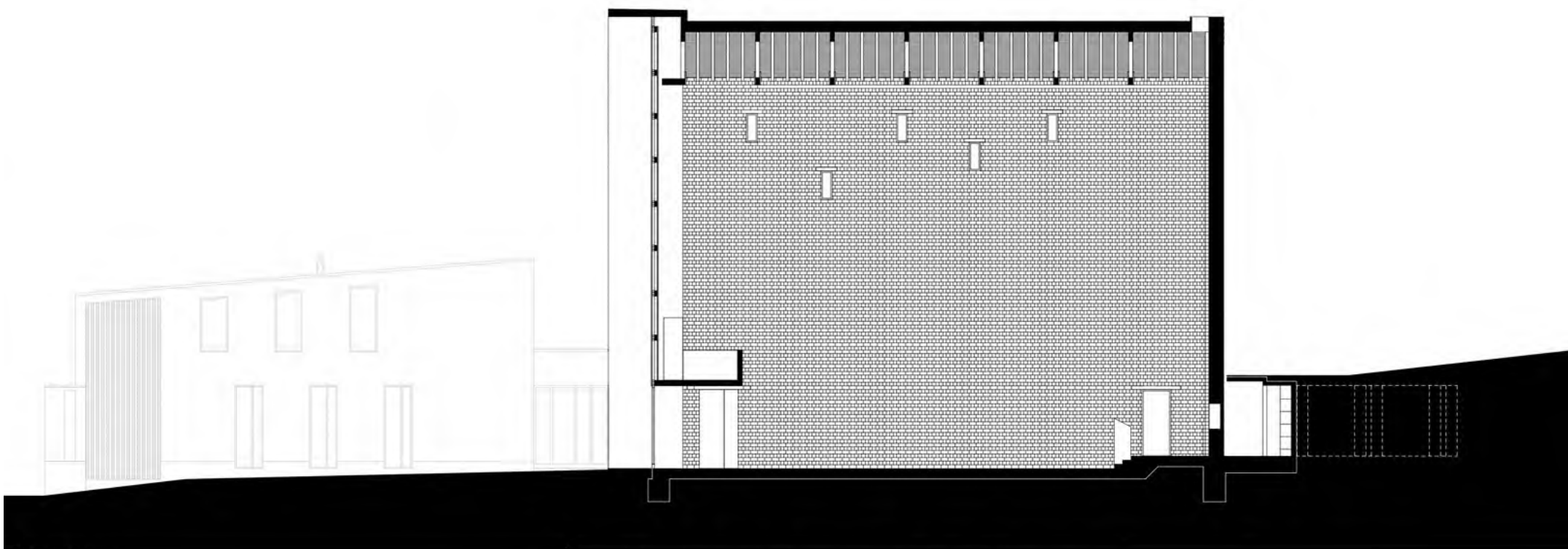
Alapterület: 354 m²

MŰÉPÍTÉSZET

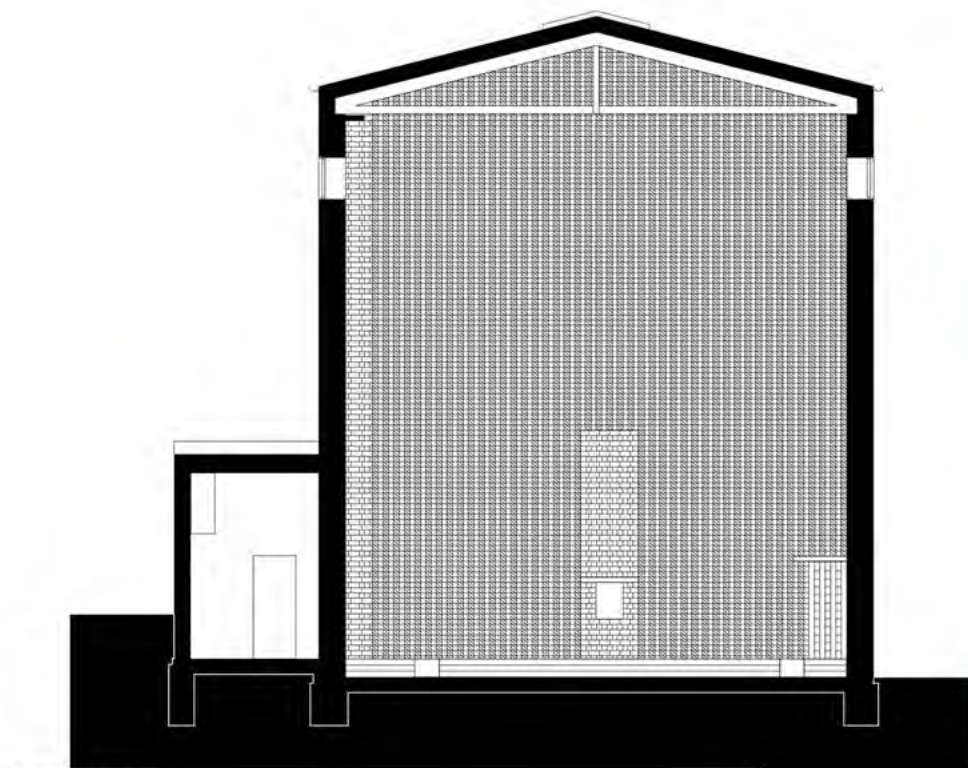

Isteni Irgalmasság temploma, Győr, Kismegyer
Balázs Mihály, Somogyi-Soma Katalin_2011_fotó Bujnovszky Tamás

MŰÉPÍTÉSZET

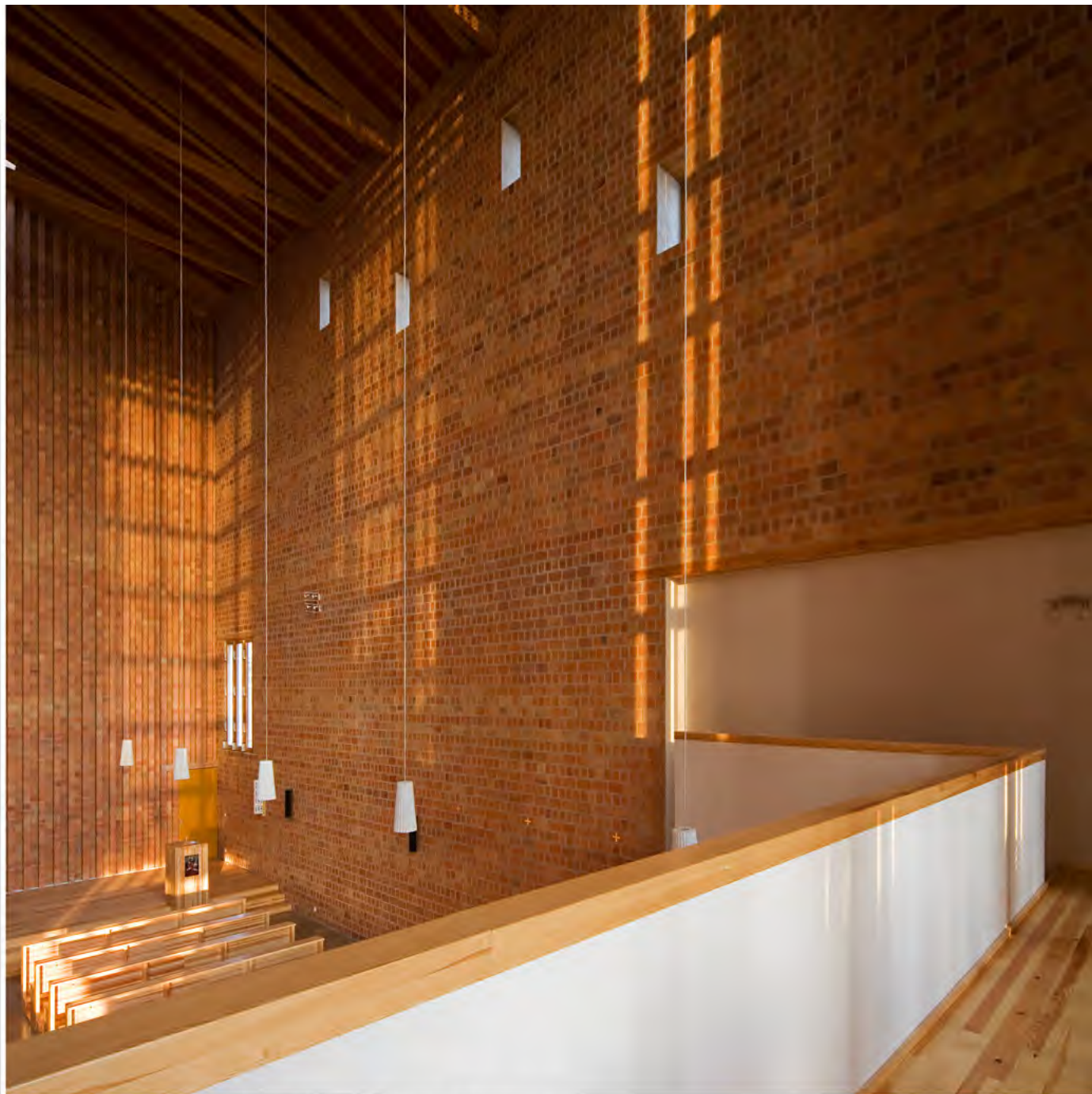
Isteni Irgalmasság temploma, Győr, Kismegyer
Balázs Mihály, Somogyi-Soma Katalin_2011_fotó Bujnovszky Tamás

MŰÉPÍTÉSZET

Isteni Irgalmasság temploma, Győr, Kismegyer
Balázs Mihály, Somogyi-Soma Katalin_2011_fotó Bujnovszky Tamás

MŰÉPÍTÉSZET

Isteni Irgalmasság temploma, Győr, Kismegyer
Balázs Mihály, Somogyi-Soma Katalin_2011_fotó Bujnovszky Tamás

Görögkatolikus Hittudományi Főiskola Balázs Mihály

Munkatársak: Baskó Ottó, Becker Ádám, Krén József, Molnár István,
Petrik Géza, Somogyi-Soma Katalin, Tarnóczy Tamás Attila
Megbízó: Hajdúdorogi Püspöki Hivatal, Keresztes Szilárd püspök
Fotó: Bujnovszky Tamás
Funkció: Teológiai főiskola
Tervezés éve: 2001
Megvalósulás éve: 2003
Alapterület: 2600 m²

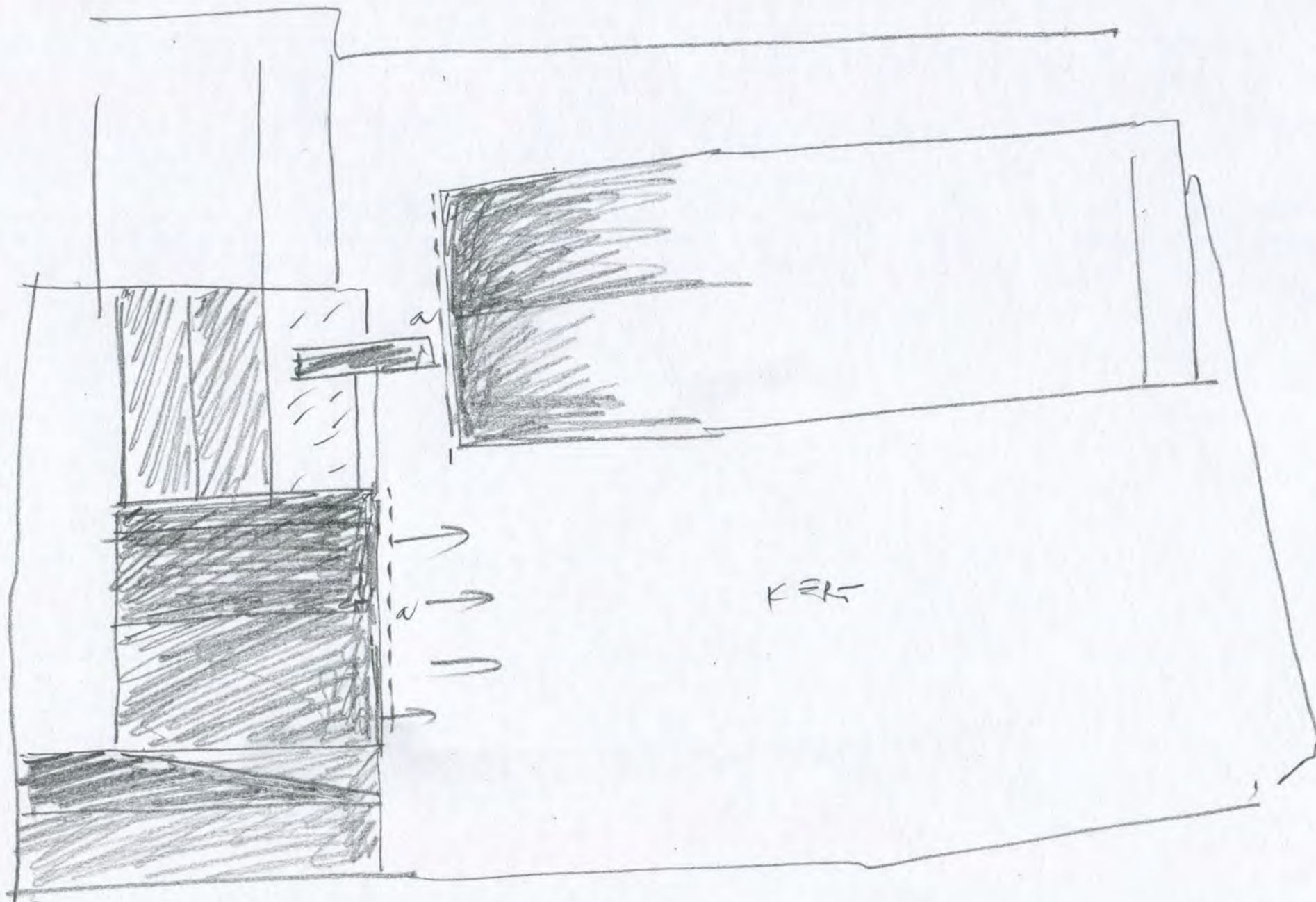
Görögkatolikus Múzeum Balázs Mihály, Török Dávid

Munkatársak: Falvai Balázs, Gyüre Borbála, Lantos András, Medek Ákos,
Nagy Márton, Ónodi Bettina, Rajkai Ferenc, Riczu Csaba, Tóth Evelin
Megbízó: Görögkatolikus Metropólia, Kocsis Fülöp érsek-metropolita
Szabó Irén múzeumigazgató
Fotó: Palkó György
Funkció: Múzeum és Tanulmányi ház
Tervezés éve: 2018–2020
Megvalósulás éve: 2023
Alapterület: 2000 m²

MŰÉPÍTÉSZET

Görögkatolikus intézményközpont, Nyíregyháza
Görögkatolikus Múzeum_Balázs Mihály, Török Dávid_2023_fotó: Palkó György

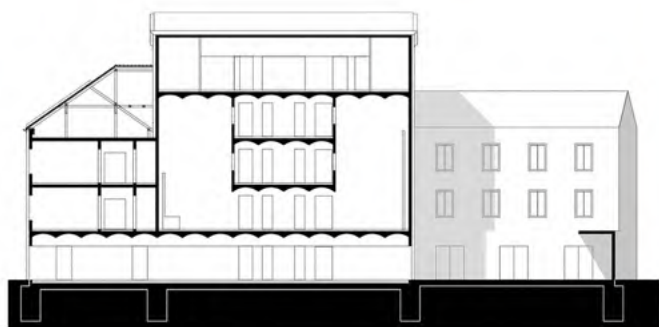
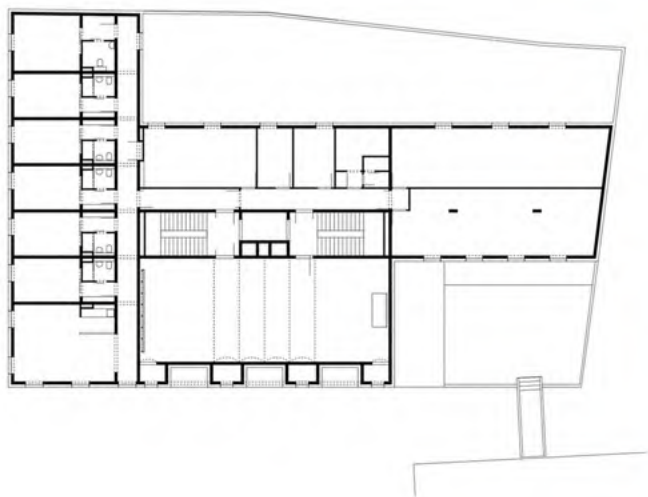
MŰÉPÍTÉSZET

Görögkatolikus intézményközpont, Nyíregyháza
Hittudományi Főiskola_Balázs Mihály_2003_fotó: Bujnovszky Tamás, 2003

MŰÉPÍTÉSZET

Görögkatolikus intézményközpont, Nyíregyháza
Görögkatolikus Múzeum_Balázs Mihály, Török Dávid_2023_fotó: Palkó György, 2023

MŰÉPÍTÉS ZET

Görögkatolikus intézményközpont, Nyíregyháza
Görögkatolikus Múzeum_Balázs Mihály, Török Dávid_2023_fotó: Palkó György

MŰÉPÍTÉS ZET

Görögkatolikus intézményközpont, Nyíregyháza
Görögkatolikus Múzeum_Balázs Mihály, Török Dávid_2023_fotó: Palkó György, 2023

népi építészet

/ néprajzi fogalom

/ a paraszti társadalom kultúrájához kötődik

/ az építészettörténet hagyományos narratíváiban gyakran lezárt fejezet

/ szerzősége nem individualizált, hanem közösségi jellegű

/ variánsokban létezik, folyamatosan változik

/ rugalmas, mint a beszéd

Ócsa

NÉPI ÉPÍTÉSZET

Kunszentmiklósi tanya

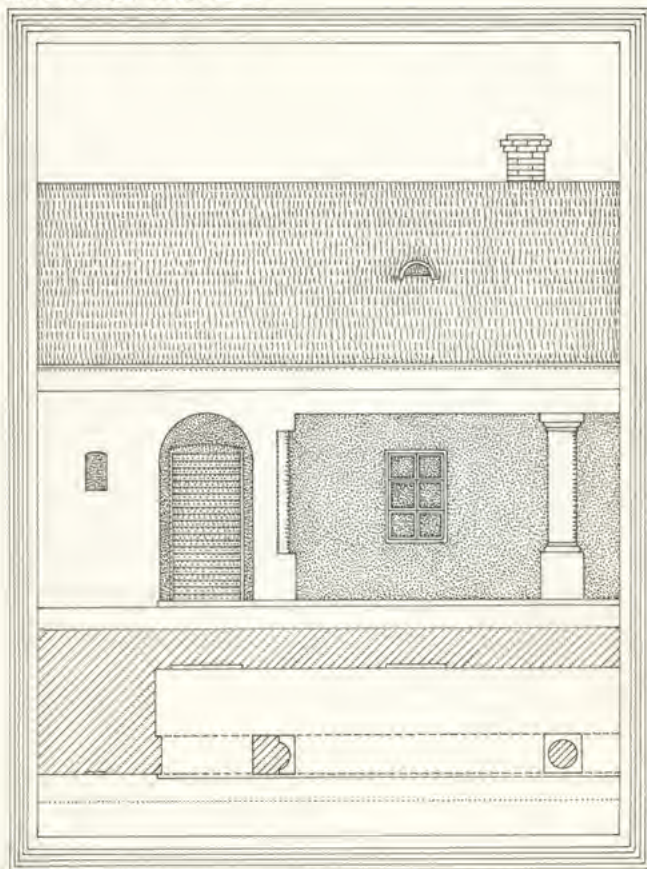
Dunaszekcső

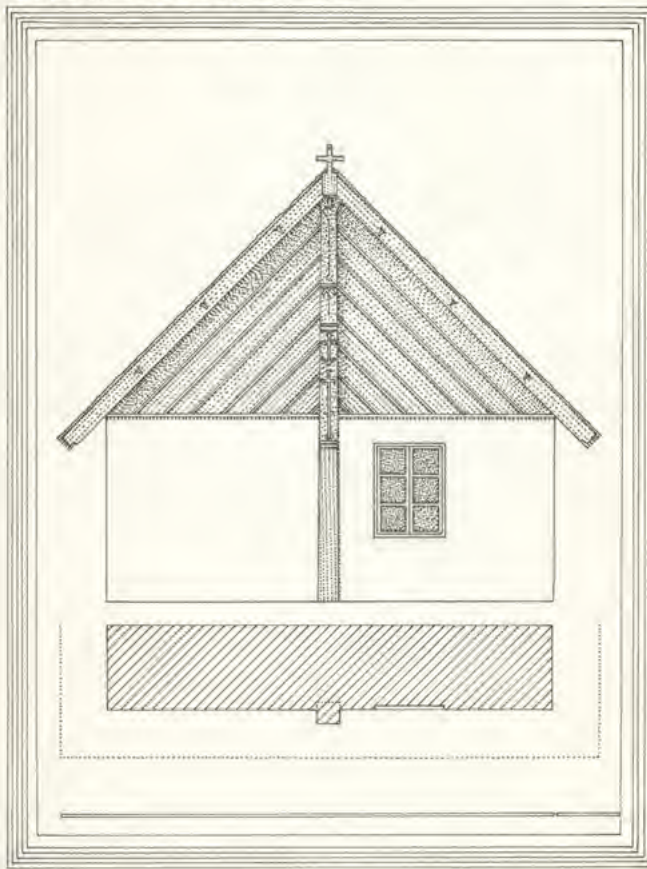
Szalafő Pityer-szer

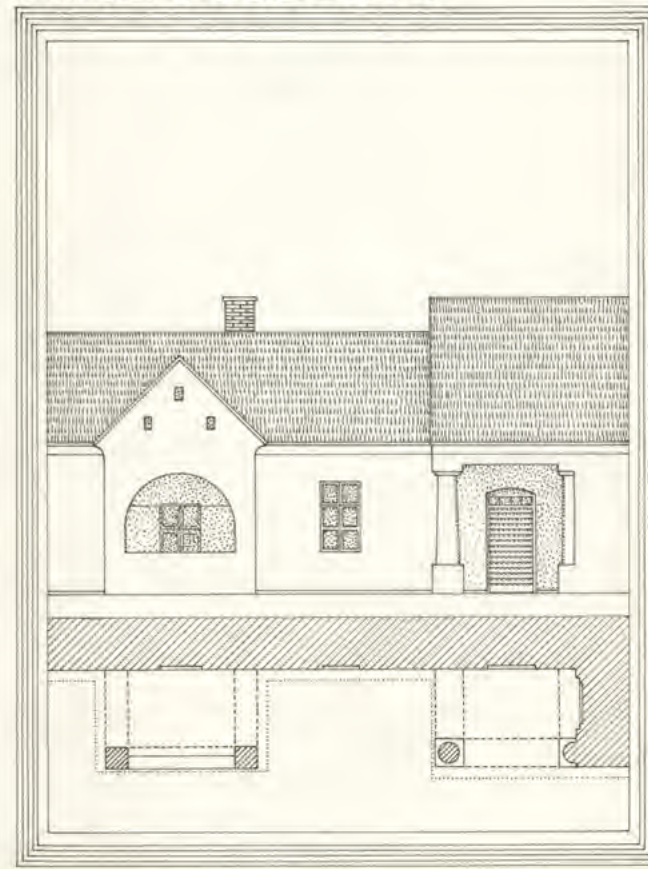
MONOR

TÁPIÓSÜLY

NAGYKŐRÖS

elemi építészet

/ a szakirodalomban használt fogalom

/ az additív építés logikájaként értelmezhető

/ időben elhúzódó, kiterjedt

/ a forma nem feltétlenül előre rögzített
előképet követ, hanem fokozatosan alakul

/ eszköztárát a hozzáférhetőség,

/ léptékét a használó lehetőségei,

/ alakulását az aktuális szükséglet szabja meg

/ nyitott, mint a gondolat

20220115_Lajosmizse, kiskerti házikó

20250510_Örkényi istálló

20250705_Ócsa pincegádor

ELEMI ÉPÍTÉSZET

20241102.1_Máriabesnyő, régi temető, kriptá

20210405_Tiszaug, ártéri nyaraló

a józan ész építészete

/ saját értelmezési keret

/ nem kategória, hanem működési elv

/ nem stílus, hanem szemlélet

/ szakmai tudás, a közösségi tapasztalat és
helyzethez igazodó építési gyakorlat

/ kritikusan értelmezi a szabályrendszert,

/ rugalmasan kezeli a hagyományt

/ kreatívan használja az eszköztárat

/ a józan ész tabuk nélkül működik

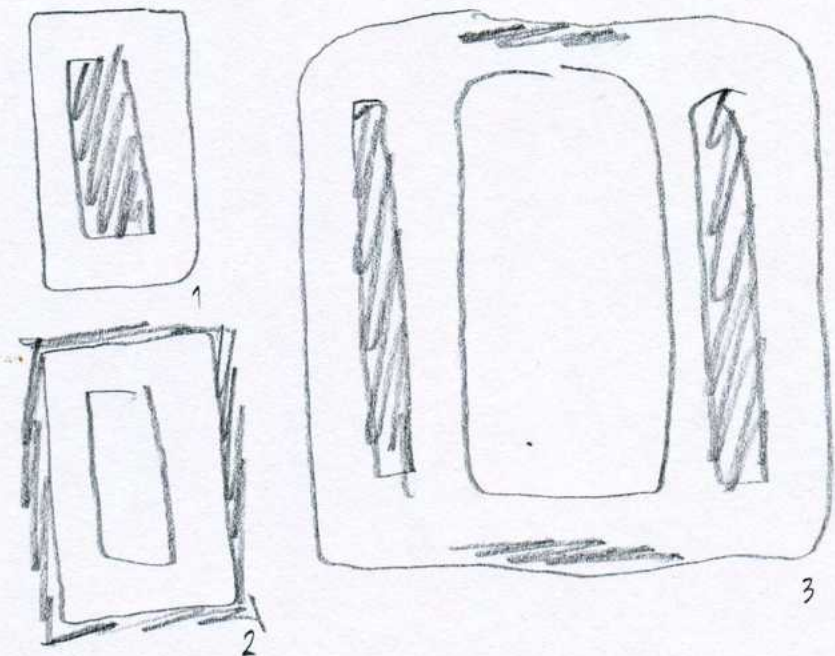

A JÓZAN ÉSZ ÉPÍTÉSZETE

20230422_Hernádi tanya

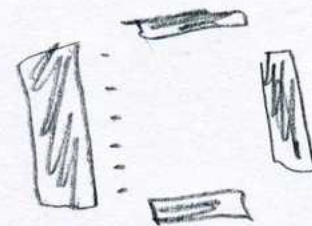
A JÓZAN ÉSZ ÉPÍTÉSZETE

1. GÖRÖG TEMPION - EXTROVERTÁLT
2. RÓMAI ATRIUM - INTROVERTÁLT
3. ALBA ARENA - AMBIVERTÁLT

Bm
20190724

AMBIVERTÁLT = KIEGYENSÚLYOZOTT

ALFÖLDI TANYA

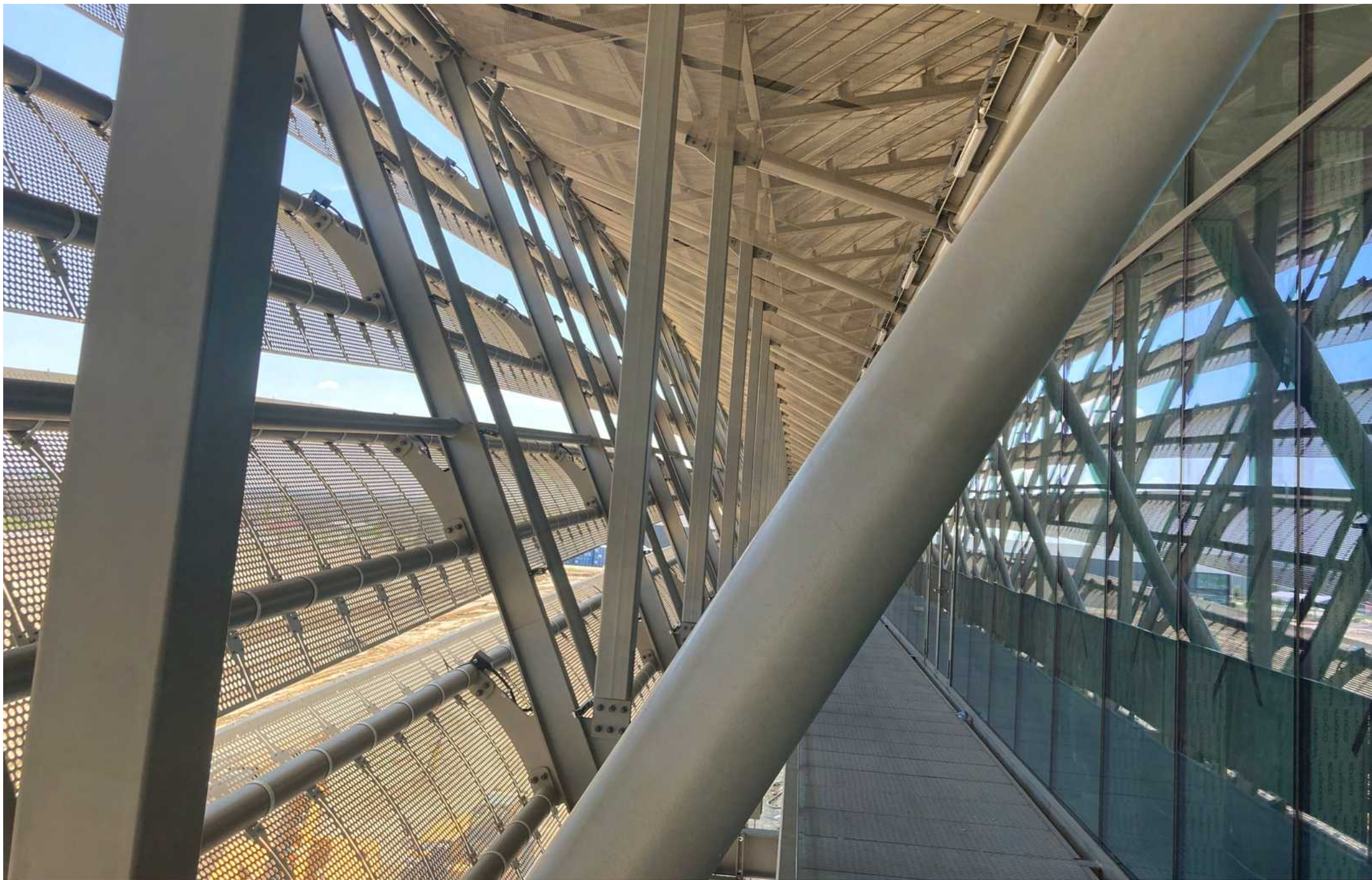
Térstruktúrák

A JÓZAN ÉSZ ÉPÍTÉSZETE

Alba /MET/ Aréna, Székesfehérvár
Balázs Mihály, Tarnóczy Tamás Attila_2024

A JÓZAN ÉSZ ÉPÍTÉSZETE

Alba /MET/ Aréna, Székesfehérvár
Balázs Mihály, Tarnóczy Tamás Attila_2024

ami a kép mögött van

/ a felszín alatt létező fontos rendező elv
/ formát ad a jelenségeknek

/ az építészet egysége nem a formák
azonosságát jelenti

/ inkább azt, hogy a különböző formák mögött
felismerhetővé válik-e egy olyan működési elv,
amely összhangba kerül a hely logikájával

/ amikor ez megtörténik, létrejön a keresett
egység

AMI A KÉP MÖGÖTT VAN

20180922_Rialto hídja

AMI A KÉP MÖGÖTT VAN

20250517_Cserna-rét

AMI A KÉP MÖGÖTT VAN

20250330_Barlang

AMI A KÉP MÖGÖTT VAN

20250324_Táborfalva őrtorony, 20250830_Cegléd vásárcsúnya

AMI A KÉP MÖGÖTT VAN

20250324_Kunbábony, tanyai templom

AMI A KÉP MÖGÖTT VAN

20250210_Dinnyés

AMI A KÉP MÖGÖTT VAN

20230421_Örkény

AMI A KÉP MÖGÖTT VAN

20210724_Életművek3

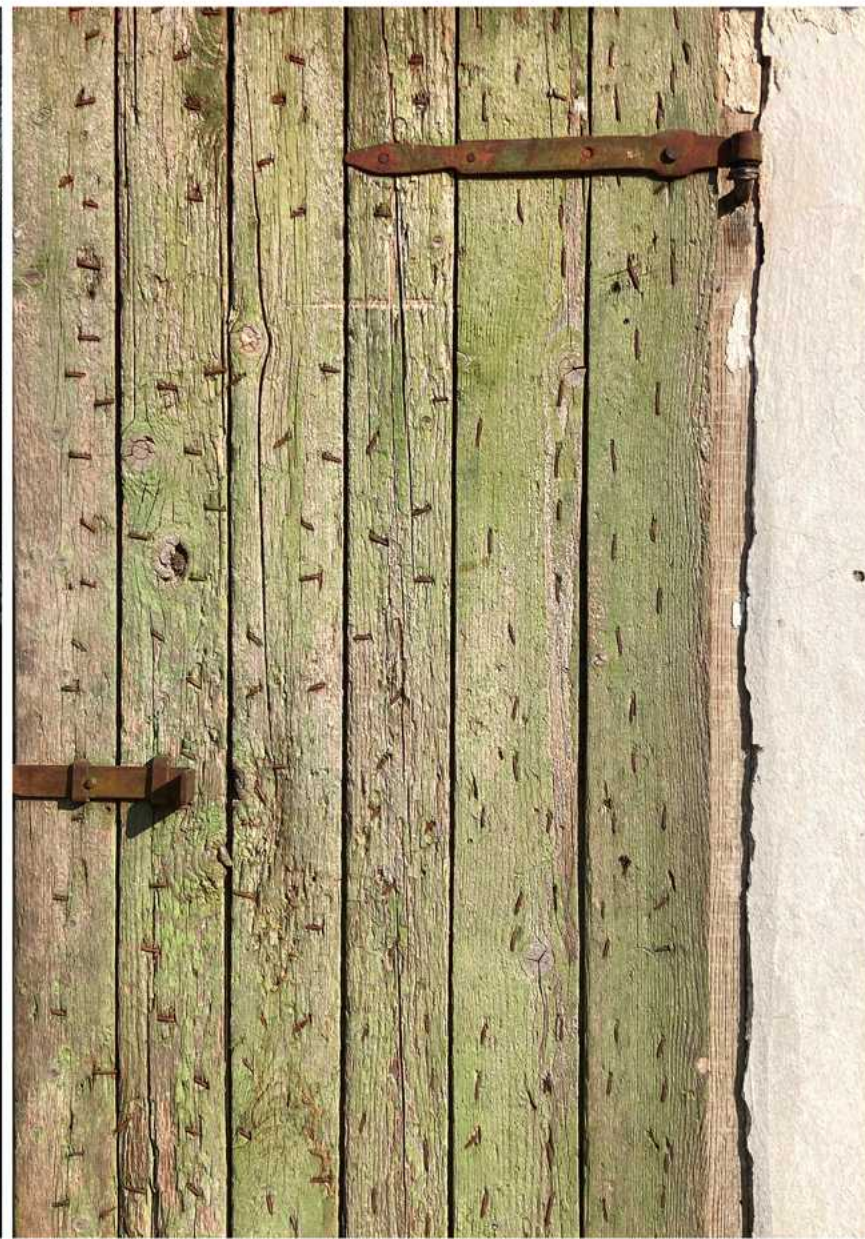

AMI A KÉP MÖGÖTT VAN

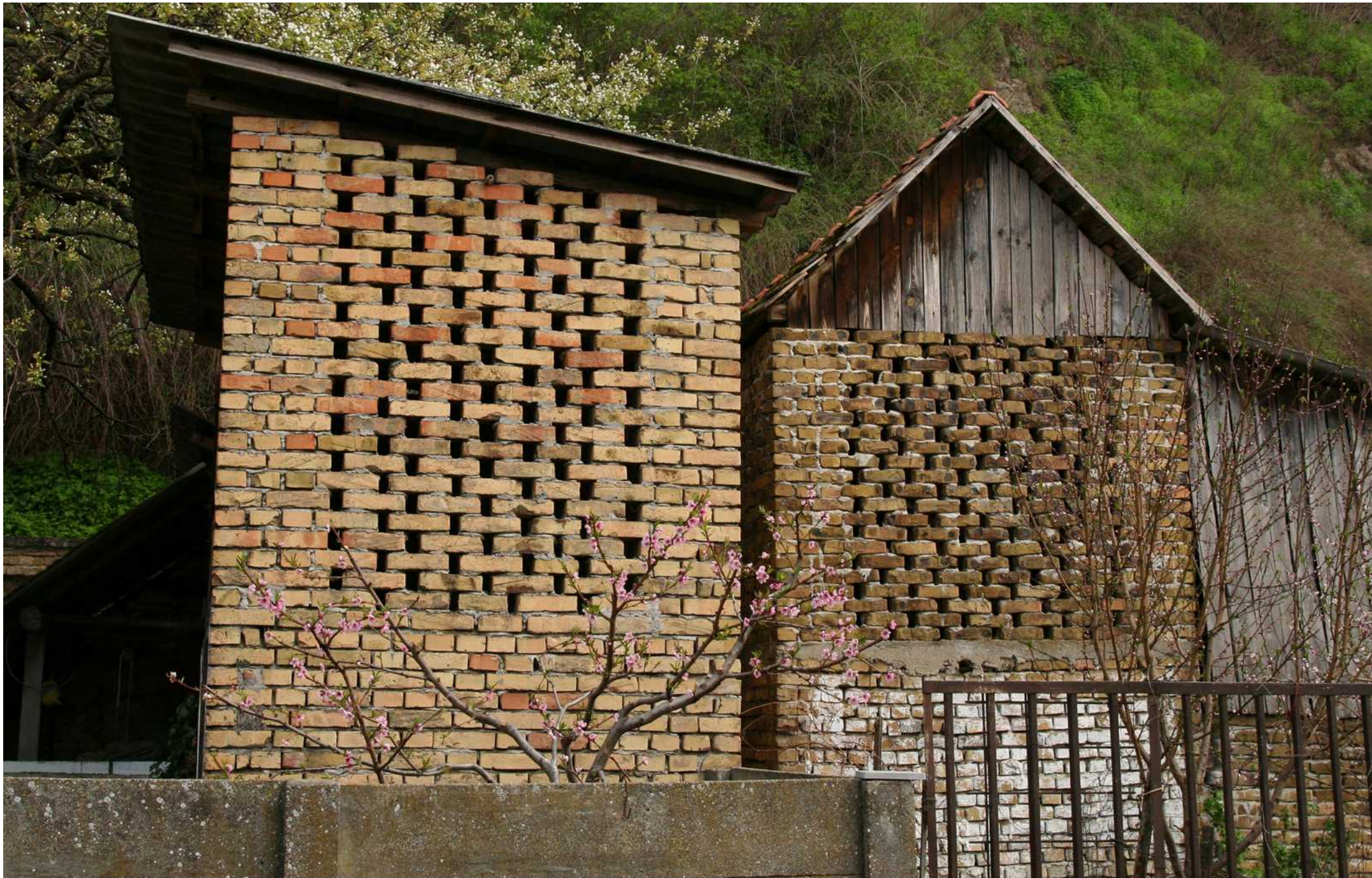
20250421_Mátraverebély- Szentkút

AMI A KÉP MÖGÖTT VAN

20220724-Székely Nemzeti Múzeum kapuja, 20250820_Hernád, szegezett ólajtó

AMI A KÉP MÖGÖTT VAN

20100409_Dunaszekcső, két góré

AMI A KÉP MÖGÖTT VAN

20250502_Hárskút, útszéli ház

AMI A KÉP MÖGÖTT VAN

20250502_Hárskút, útszéli ház

az építészet egy?

/ kérdés aktualitását a kultúraváltás indokolja
/ hely és közösség, így az építészet is változik

/ a nyelv az emberi fogalmi megértés és a
jelentésalkotás alapvető közege

/ a régi terminusok tudják maradéktalanul jól
leírni az új összefüggéseket

/ az építészet lényegében egy, de a nyelve
változó

Mindkét anyagot jól ismerem, már használtam munkáimban.²
A terv ugyan általában nagy tetszést aratott, kivélteli részleteit is
figyeltük az az utolsó pillanatok kiderült, hogy a papja köré-
közöttünk, ami megintso pillanatok kiderült, hogy a papja köré-
közöttünk, ami megintso pillanatok kiderült, hogy a papja köré-

A ház valók homlokzatát és magastérét kialakítását Lewerentz és stockholmi remetekolompójára inspirálta. Ha jól meggondoljuk, az első terv körüli meg nem értés a modern és a történeti megközelítés különbözőségeiből, ellentmondásából eredt, az egész nyílvághyzi görögkatolikus épületegyüttes kapcsán kezdetről fogva a kérdés körül forogunk. A megoldásához releváns példát láttunk a korai modern skandináv építészeten, ami a népművészt, tehát erősen karakteres és a klasszikus egyetemes építészetért egyaránt forrásnak tekintette, és a maga képre formálta. Asplund vagy Lewerentz házai természetesen módon hordozták magukban a hagyományt és dicsőüszörű kétségessé. Mi is ezt az utat keressük. Kompakt tömegforma, redukált anyag- és formahasználat, a szerkezetek konstruktív megfogalmazása és megmutatása – ezek voltak a kiemelt célok. A nagyvívi gesztusokat felváltották az apró részletek, de a design nem önélelvi formális, hanem a konstrukció és az anyag őszinte felárulkozása maradt. Szerepet kapott a díszítés, a homlokzati ritmusok és arányok a hiteles önkifejezés igényét hordozták. De ez még mindig kévtelen tűnt.

Az antizsionizmus a kezelt liturgiában az eucharisztia ünneplésének kulcsfontosságú szakrális tárgya, egy kis méretű terítő nagy vonal mentén kilenczetűre hagyatva. A négy és a kilenc szimbolikus szám, gondoljunk csak a négy evangélista vagy a kilencszázötven templomokra. A ritusban minden apró modulárnak jelentősége van, így az antizsionizmus hagyományának is meg van a maga rendje. A folyamat során sikkeli állapotából rövid ideig térbe állítottuk, egyrétegűből pedig kilenczetűvé, majd vissz a térré. Itt, a rétegzettség az építézet alapfogalma. A múzeum főhomlokzatának egyedisége az a három fogalom együttesen határozta meg, az eredmény pedig egy vastag üreges falra rajzoltól, ezáltal sajátos térbeliséget eredményező, kilencszázötven geometriai rendszert. A rétegek köze bújva jól érzékelhető az összetettség, a beszűkrendő fenékek és falfülek íves felüleinél festett geometrikus mintázata az absztrakt utalások mellett közvetlen érzéki hatást is jelent. A falban járás érzéki tér élménye intellektuális réteggel is gazdagodik, az egyház múltját bemutató ideológiai mint a kiállítás egyik lényeges eleme éppen itt talál helyet magának.

2 Magyar Szentek Temploma, Budapest, 1995, terv: Tóth Ferenc; (illetve Tűdős központ, Pécs, 2010, terv: Tarnóczy Tamással, Tóth Balázssal és Nagy Márta keramikussal együtt).

240

Szekrális tér-e a múzeum, a kiállított tárgyak megőrizték-e szekrális mivoltukat, vagy elveszítették azt, és egyszerű műtárgyként vannak jelen a térben? Az építészeti válasz egy áthangolt templomtér, ami a műtárgyak számára odaadott figyelmet és tiszteltet biztosít, a látogató fele szekrális élményt ígértet hordozza, telet van egyértelműen feltárja profán jellegét. Hármasként tagolható a bázis egyértelműen keresztmetszetszerű ideji, de annak éppen likális templomtípus alacsony, a két oldalhagyó nagy belmagasságú, fordítottan a főhajó alacsony bemutatott magyarkamra fölötti ikonyekben a teljes terjedelmében bemutatott magyarkamra fölötti ikonyok, illetve az abajúsonként oltár kapott helyet. A jól áttekinthető, az és látásokkal gazdagított dinamikus teret keletről a már említett árkos fal zárja.

A múzeum és a főiskola főbejárata közös kertből nyílik. Ez a közvetett kapcsolat a városi terek, parkok áramló rendszere felé a rétegzettség tágasabb léptékű szintjét jelenti. A kert önmagában is szimbólum, a jelenlét szimbóluma.

20210807/20220308/20210807/20211204_Nylregyháza, Görögkatolikus Múzeum építés közben

241

A nevelés léppégy az oktatási a közgondolkodásban hagyományosan egyirányú folyamatként értelmezett fogalom, melynek alanya a „nevelő”, tárgya a „nevelt”. Ebben a vonatkozásban a nevelés célja a „nevelő” irányítás, átadása és megőrzése. Személyes egy adott értékrend felmutatása, átadása és megőrzése. Személyes tapasztalatok szerint a nevelés ennél több: egy térben és időben tapasztalataim szerint a nevelés egymás személyiségeit formálja, kiterjedt közösségi együttműködés, kölcsönhatásokon alapuló folyamat, melyben a résztvevők egymás személyiségeit formálják. A nevelés nem azonos a tanúlással. A nevelést a szándék, a tanulást a kíváncsiság motiválja.

Az építész az az, aki, hogy emberi életet formál, alakítja szemléletünket, közösségi kapcsolatainkat is. Nemcsak az ember formálja a házat, hanem a ház is az embert. Ivan Furlan *Az emberi környezet pedagógiai felhasználása*¹ című könyvében arról ír, hogy a tanítás-tanulás folyamatában a környezetnek – az élő és élettelen természetnek, az ember által épített világnak vagy annak a konkrét ember közösségnek (társadalomnak), amelyhez tartozunk – kiemelten nagy jelentősége van. Ebből a három, önmagában is végtelenül gazdag halmazból elképzelhető olyan környezeti kombináció, amelynek minden egyes eleme egy adott pedagógiai célt szolgál. Az ilyen közeget Furlan pedagógizált környezetnek nevezi. A környezet és annak részéket az épített világ a nevelés folyamatában is meghatározó. Amennyiben ezt a környezeti képességet tudatosan használjuk, akkor eszközként, amennyiben csak adottságként fogadjuk el, akkor jelentős befolyásoló tényezőként működik. Akár aktívan és céltudatosan alakítjuk, akár passzívan szemléljük, az épített környezet így is, úgy is közvetlen kihatással van az emberi élet minőségére.

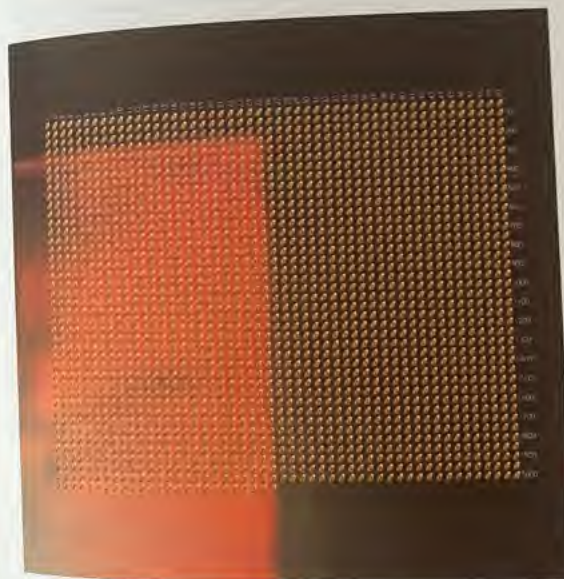
Művészet-e az építészet? A legtöbb kultúrában születtek és ma is születnek művészi színvonalú építészeti alkotások. Amikor építészeiről beszélünk, legtöbbször ezekre a művészi értékű csúcsteljesítményekre gondolunk, részben mert történelmi korokból ezek maradtak fenn, részben pedig mert ezekben a többnyire reprezentatív épületekben ismerjük fel a vágyott szépséget, harmóniát, gazdagságot. Az épített világ legnagyobb része azonban mellőzi ezeket a tulajdonságokat, vagy ha úgy tetszik, másban rejlik a szépsége.

A természeti és az épített környezet iránti érzékenység és felelősség kialakulásának alapfeltétele az építészet társadalmi megértése. Ideális esetben a célok helyes megfogalmazása és az eszközök hozzárendelése a közösség és az építész párbeszéd-helyzetet feltételező együttműködésében születik. Az erre való készség fejlesztésének talán leghatékonyabb módja a példaadás, az építész szemléletformáló jelenléte minőségi alkotásai által, mindenekelőtt az óvodákban, iskolákban, középületekben. Ebben a jelenlétben a kritikai gondolkodásra való nevelés éppúgy fontos, mint a kreatív képességek fejlesztése és a közös aktivitások. A középpontban a gyerek áll, a maga nyitottságával, kíváncsiságával és jó értelemben vett képzetlenségével. Ez a nyitott helyzet szabad teret enged a felfedezések, a felismerések világának, és örömmel tölti meg a lelket, az így szerzett élmények a megismerés pótolhatatlan eszközei. Végül soron maga az építészet is a megismerésről szól, önmagunk, társadalmi és

¹ FURLAN, Ivan: *Az emberi környezet pedagógiai felhasználása*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1978.

természeti környezetünk felfedezéséről, formálásáról. Az alkotó ember számára a tér formálása és belakása önmagában is a tanulás, megismerés eszköze, elsősorban az önismeret terepe. Saját testünk térbelisége találkozik az építészeti térrel, a mozgásban megtapasztaljuk a lépték, arány, ritmus fogalmát, felfedezzük önmagunkat, határait. A jelenkor gyors környezeti változásainak egyik velejárója ezen eszközök – tehát a megismerés eszközeinek – korábban nem tapasztalt átalakulása. Egy már jól ismert konszolidált világ mozgásba lendült, dinamikája átalakítja a térről alkotott fogalmainkat, ismereteinket. Az építészeti térrel, így az iskola tereivel szemben támasztott követelmények megváltoznak, a mozgás és tanulás összefüggéseit maga a pedagógia is új megközelítésben vizsgálja.

A térhasználati módok, a térlehatárolás eszközei (anyagok, szerkezetek) és a technológiák változásai az esztétikai megítélést átértékelik, előtérbe kerülnek az építés morális vetületei, az arányosság és mértékletesség szempontjai. Az építészet ráirányíthatja figyelmünket környezetünk sérülékenységre, a közösségi lét és az együttműködés szükségességére, szintézisreemtő képessége okán platformja lehet egy új típusú párbeszédnek. Az építészet nevelésben való szerepe nem több és nem is kevesebb ennél.

Kétszázhuszöt bűzszem, kompozit kép (2025)

4/3 Ávárakozás öröme

Az építéset közösségi műraj,ázat létrehozni egyedül nem lehet. Bármennyire is alkalmasak az építészeti tervezés eszközei a valóság megközelítésére, a végeredményt a résztvevők egyike sem tudja pontosan előre. Az építésben mindig van valami titokzatos, felemelő, közös szent várakozás. Idő.

20140523

216

20200126. Vágásminták. Pálanytelep
20210414. Vágásminták. Hárshegy
20210414. Vágásminták. Hárshegy

4/4 Világjárvány után

20200425

Sokan, sokat nyilatkoznak ma arról, hogy a vírusjárvány elgondolkodtatja az emberiséget, és a veszély elmúltával valamilyen közös bölcsesség révén globálisan újragomboljuk a kabátot... A karanténidőszak első heteiben én is hajlottam efféle véleményre, de ahogy telnek-múlnak a napok, és hozzácsokunk a veszélyhez, ez az érzésem halványul. Ma már egyáltalán nem hiszek egy ilyen forgatókönyvben, pedig nagyon szeretnék. Sokkal inkább úgy látom, hogy az újragombolás egy kilátástalan helyzetből magának életeret követelő tömeg igénye lesz, ami ellentétben áll a régi rendet visszaállítani akaró szűk, de tehető kisebbséggel. Ez újabb konfliktust generál. Jól látható, hogy a világjárvánnyal újabb döntéseket a politikusok, a nagy nemzetközi szervezetek, a gazdaság és a bankok vezetői nem a belátás, hanem a félelem légkörében hozzák, és ez a félelem az emberekre is áttér. Amikor halványodik (mert a félelemhez hozzá lehet szokni), úgy lopakodik vissza a környezetromboló-kifosztó mentalitás, erősödik a mindent uralni akaró hatalomvágy. Ady Endre *Vér és arany* című versében kíméletlenül szembeesit minket saját emberi természetünkkel.

Maga a világjárvány a krízis első állomása csupán, és bizonyos, hogy a legszegényebb, legelesettebb közösségekre lesz a legnagyobb hatással. Nem a gazdagoknak árt elsősorban, azok a társadalmi rétegek ugyanis, amelyek bőséges tartalékokkal rendelkeznek, és van hová visszavonulniuk, legfeljebb rendszeres hasznuk egy részének elvesztését kockáztatják. De akinek eleve kevés van – és ez igen széles réteg –, az könnyen mindenét elveszítheti. A járvány után tehát nagy eséllyel tovább nő a társadalmi egyenlőtlenség, és így vagy úgy, de fokozódik a természeti környezet pusztítása, kizsákmányolása. A gazdagok hasznágból, a szegények pusztá létük fenntartása érdekében, megélhetési kényszerből teszik majd ezt.

Az építésre mindez közvetlen hatással van, mivel az nem önmagában értelmezhető kategória, hanem a társadalmi-közöségi létezés szoros megnyilvánulása. Amennyiben pedig a társadalom megosztott, úgy az építéset is az lesz, vagyis továbbra is élni fog a nagy presztízzsel bíró műépítészet, és egyre inkább teret hódít a józan ész építészete, a kevésből is alkalmas környezetet formálni képes építési logika. Ezek nem egymás helyett, hanem egymás mellett párhuzamosan létező kategóriák évezredek óta. A népességnövekedés, az éghajlatváltozás, a migráció és a technológiai fejlődés felgyorsulása azonban soha nem látott mértékben változtatja meg az arányokat, szűkíti-bővíti a két terület érvényesülésének lehetőségeit.

Azt hiszem, hogy a jövő legfontosabb építészeti kérdése a térfoglalás mértékéről, a tér lehatárolásának és használatának új minőségeiről szól majd. Paradox helyzet, hogy a túlnépesedés egyidejűleg két igény erősödését eredményezi: több termőterület kell az élelmiszer előállításához, és több épített tér szükséges lakhatáshoz is. A települések mérete növekszik, újabb és újabb mezőgazdasági területek épülnek be. Sokan a városi életmód, a lakhatás sűrűségének növelésében, a vertikális irányú terjeszkedésben látják a kiutat, csak hogy a mostani világjárvány éppen arra mutat nagyon határozottan, hogy a sűrűsödés veszélyekkel is jár. Mindez alapvetően írja át a „közösség” fogalmát, ami már ma is mást jelent,

217

Jo ideje lépten-nyomon azzal szembesülök, hogy rég használt foglalkozásunk, metaforánk elvesztik magyarázó erejüket, a szavak jelentése megváltozik vagy elvesz. Tér- és időérzésünk eddig ismeretlen dimenziókkal küzd, új értelmet kap a hely fogalma, másként rendeződnek közösségeink. Soha nem tapasztalt intenzitással szerveződnek a tervezés és építés folyamatára kiható új technológiák, technológiák. Általában a kultúra változik, a mindennapi élet működésének régi-új stratégiai keresik helyüket a világban. Pontosabban az ember keresi a helyét, és egyre nehezebben tud tájékozódni ebben az összetett gyors áramlásban. Ilyenkor, mint fűsiketítő zajban a csend, úgy válik megnyugtató élménnyé minden fix tájékozódási pont. Vannak, akik ezt a múltban, mások a jelenben keresik, megint mások előreszaladnak, és a jövőbe menekülnek. Nekem fontos, hogy rátaláljak, és értelmes párbeszédbe kerüljek olyan helyekkel, helyzetekkel, amik lassítanak és elgondolkodtatnak, ahol az emlékezés nem visszahúz, hanem a jövőbe vezet, ahonnan nézve a világ egyetlen kerek egésznek látszik, ahol a képzelet és a valóság összeér.

Emlékeimben erősen él egy jelenet Tarkovszkij *Andrej Rubljov* című filmjéből.¹ A főhős egy, a tatárok által felgyújtott, beomlott mennyezetű székesegyház padlóján térdel kétségbeesetten, bűntudatban. Látomásában megjelenik a rég meghalt ikonfestő, Feofan Grek szelleme. Beszélgetnek. Rubljov, minthogy végleg csalódott az emberekben, sőt saját magában is, fogadkozik, hogy többé nem fest, némaságban éli le az életét. Aztán mégis így kérdezi:

– Sokáig lesz még így? Mi? Feofan!

– Nem tudom, talán mindig... – válaszolta az, majd a szénné égett, füstölögő ikonostáz mellett éppen maradt kis falfestménydarabra mutatott: – Azért ez, nézd meg, Andrej, mégiscsak nagyon szép!

– Hull a hó. Nincs iszonyatosabb, mint amikor templomba esik be a hó. Igaz?

A templom – ahogy mondani szokták – Isten hajléka, az ember számára menedék. Az utolsó menedék. Ha már ez a hely is elvesz, csak a reménytelenség marad. Feofan, aki odaátrol Isten országának békességével tudja szemlélni dolgainkat, pontosan tudja, hogy mégis van remény. A pusztítást túlélő töredékben felismeri az emberi alkotóképesség szépségét, rámutat arra, hogy a lerombolt házakat, álmokat újraépíteni, a helyeket belakni, az életet tovább vinni, a hitet visszanyerni kell, akkor is, ha már minden elveszött látszik. Hit és építés egymást feltételező fogalmak.

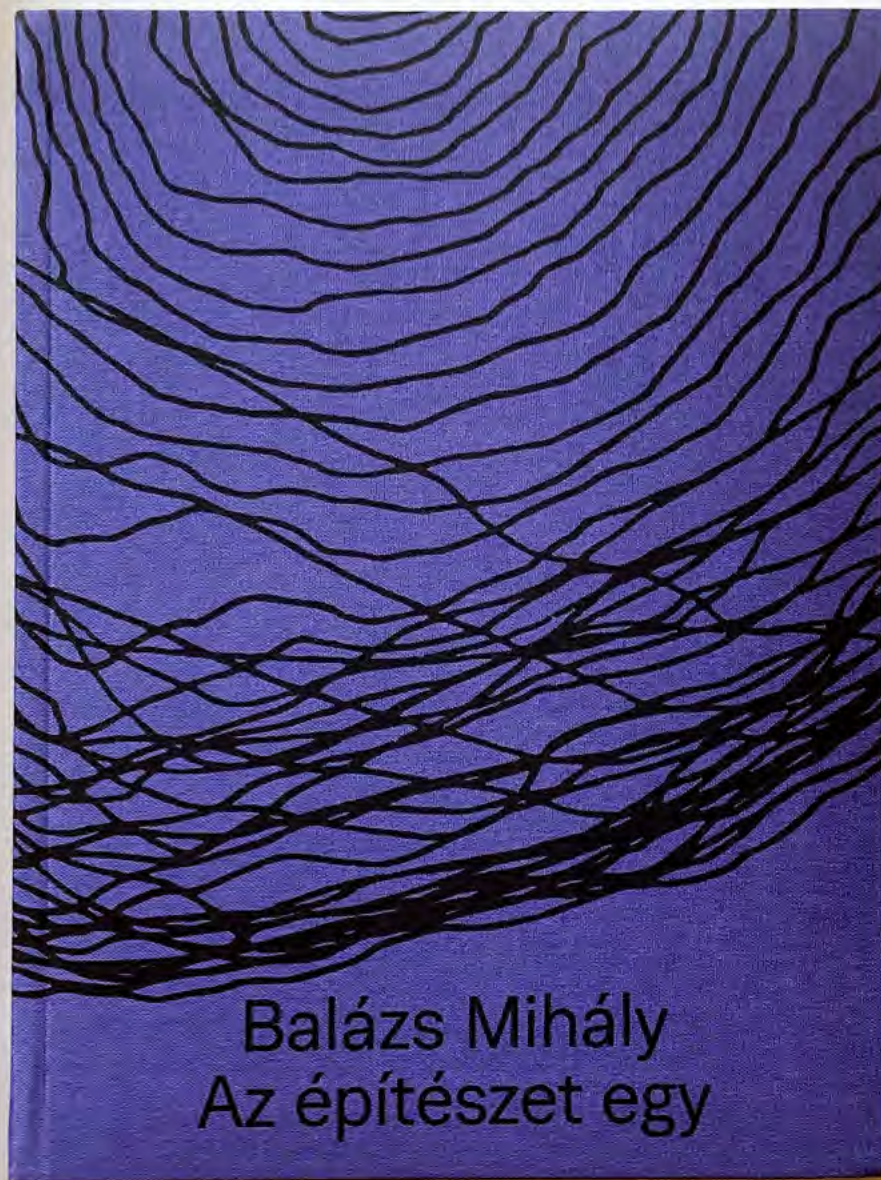
Az újjáépítés eleve jó, vagy lehet újabb veszteség is? Igen, azt hiszem, lehet, ha az építést közös és erős belső hit helyett – a szót itt Csányi Vilmosra hivatkozva² hiedelemként használom – a dac indukálja, ha csak a formát idézzük tartalom nélkül, vagy nem a saját nyelvünkön szólalunk meg. A romok kapcsán gyakran elkövetjük ezt a hibát. Feofan példáját idézve érthető, hogy benne élve a szörnyű katasztrófaban, erős ösztöneire hagyatkozva az azonnali

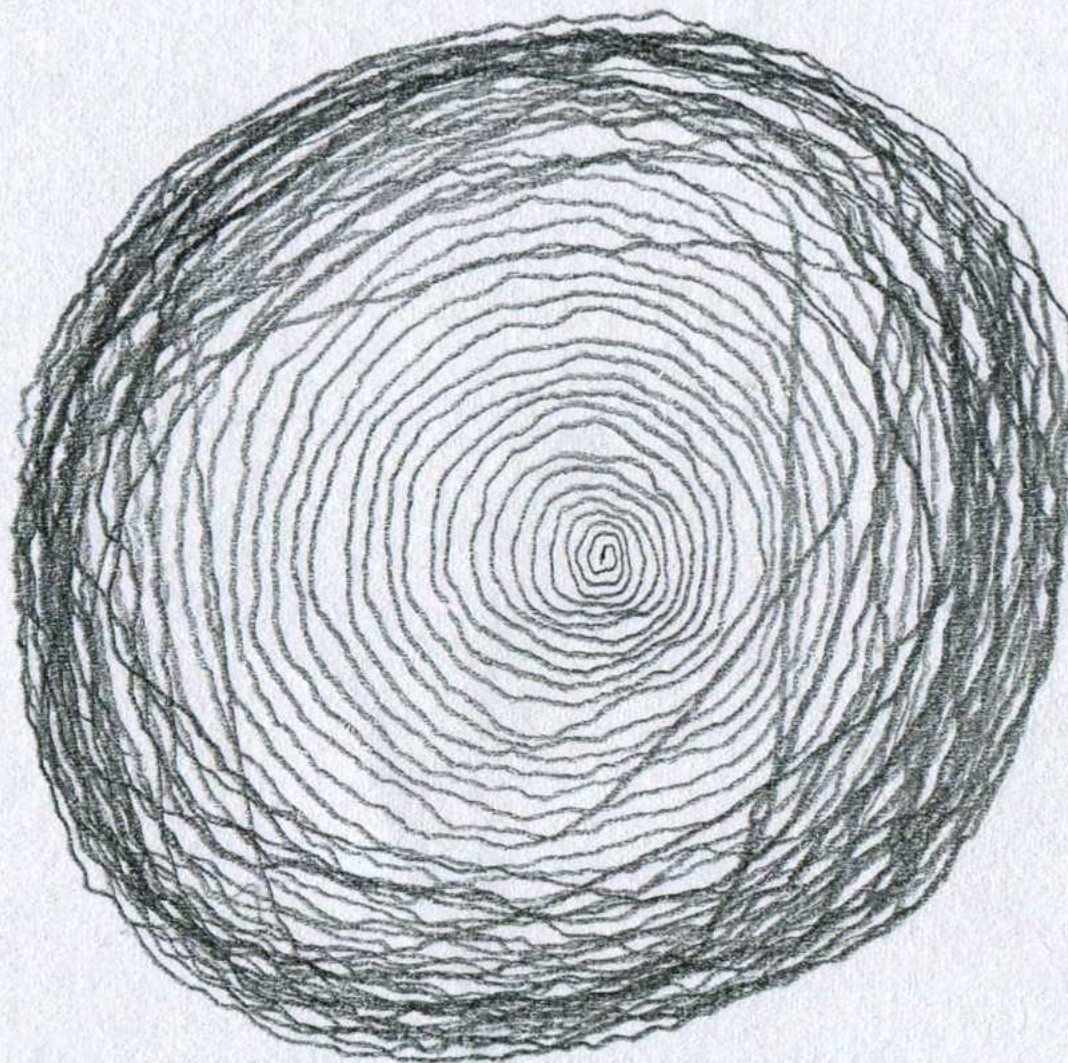
¹ Andrej TARKOVSKIJ: *Andrej Rubljov* (1966, 1969). A hivatkozott jelenet 1:45:00-nél kezdődik, az idézet 1:51:15-nél.

² „A hiedelem az egyes emberek elméjében keletkezik, ott alakítható, forgatható, bővíthető, összekapcsolható hasonló konstrukciókkal, és a nyelv segítségével lineáris nyelvi hangstruktúrává alakítható és megosztható a társakkal.” Csányi Vilmos: *Hiedelmek*.

újjáépítést elkerülhetetlennek látja. De a mi gyakorlatunk a múlt korok traumáit felidéz és a megoldást ugyanígyen lelki-
lettel kereső attitűd ellentmondásnak tűnik. Nem kell minden
pusztuló templomot újjáépíteni, gondoskodni a megmaradásról
másképp is lehet. Az omladozó falakban gyakran van valami meg-
magyarázhatatlan mágikus erő, reményt adó szellemiség, ami arra
készteti az embert, hogy bár megtehetné, mégse állítsa helyre az
eredeti állapotot. A rom tükör, ami szembesít a valósággal, erre
pedig nagy szükség van egy olyan korban, ami éppen a realitá-
sunkat teszi próbára nap mint nap.

Em 20200617

MAGYAR MÉRNÖKÖK ÉS ÉPÍTÉSZEK SVÁJCI EGYESÜLETE_ZÜRICH 20260922
VEREIN UNGARISCHER INGENIEURE UND ARCHITEKTEN IN DER SCHWEIZ

KÖSZÖNÖM A MEGHÍVÁST ÉS A FIGYELMET!

